

Högskoleförordningen:

9 kap. Tillträde till forskarutbildning

Allmänna bestämmelser

1 § Till forskarutbildning får endast antas så många doktorander som kan erbjudas handledning och godtagbara villkor i övrigt och som har studiefinansiering enligt 3 §.

(1998:80)

Nationalencyklopedin:

Forskning: process som genom systematiskt arbete kan frambringa nya kunskaper och ökat vetande.

Grundforskning definieras som ett systematiskt och metodiskt sökande efter ny kunskap och nya idéer utan någon bestämd tillämpning i sikte.

Tillämpad forskning beskrivs som ett systematiskt och metodiskt sökande efter ny kunskap och nya idéer med en bestämd tillämpning i sikte.

Utvecklingsarbete karakteriseras som den verksamhet som systematiskt och metodiskt utnyttjar forskningsresultat och vetenskapligt kunnande för att åstadkomma nya produkter, nya processer, nya system eller väsentliga förbättringar av dem som redan existerar.

Antagning till forskarutbildning

Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R

 **HÖGSKOLEVERKET**
National Agency for Higher Education

Antagning till forskarutbildning

Högskoleverket 1999

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Antagning till forskarutbildning

Producerad av Högskoleverket i september 1999

Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--99/15--SE

Innehåll: Avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Printgraf, Stockholm, september 1999

Regeringen
Utbildningsdepartementet

Uppföljning av universitetens och högskolornas lokala bestämmelser om forskarutbildning

Högskoleverket överlämnar härmed sin rapport om lokala bestämmelser om forskarutbildning m.m.

Beslut i ärendet har fattats av universitetskanslern efter föredragning av utredaren Maivor Sjölund. I handläggning har även verksjuristen Teresa Edelman deltagit. Beslut har fattats i närvaro av chefsjurist Frank Nordberg och avdelningscheferna Inger Rydén Bergendahl, Ragnhild Nitzler, Åsa Klevard och Hans Jalling.

Sigbrit Franke

Maivor Sjölund

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Högskoleverkets förslag	8
Summary	10
Inledning	13
Intentionerna med reformen	14
Arbetet med rapporten	15
Några definitioner	16
De nya författningsbestämmelserna	17
Tillträde till forskarutbildning	17
Individuella studieplaner m.m.	17
Anställning som doktorand och utbildningsbidrag	18
Övergångsbestämmelser	19
Studiemedel för forskarstuderande	20
Övergångsbestämmelser	20
Två alternativ för studiefinansiering	20
Behov av antagningsordning för forskarutbildning	21
Gällande bestämmelser	21
Skäl för och emot antagningsordning	21
Högskoleverkets bedömning och förslag	23
<i>Förslag till ändringar i högskoleförordningen (1993:100)</i>	23
Säkrad studiefinansiering	24
Vem bär ansvaret för att finansiering finns under hela studietiden?	24
<i>Fakultetsnämnden bär det fulla ekonomiska ansvaret</i>	24
<i>Fakultetsnämnden har ansvar för att det finns en finansieringsplan, men ställer inga ekonomiska garantier</i>	25
<i>Fakultetsnämnden och doktoranden har delat ansvar</i>	27
Högskoleverkets bedömning	27
Svårt att bedöma tillförlitligheten i finansieringen vid antagning enligt alternativ 2	28
Lokala regler	28
Intervjuerna	29
Högskoleverkets bedömning	30
Rangordning och urval – ett etiskt dilemma	31
Intervjuerna	31
<i>Fördelning av studiestöd mellan redan antagna och nya doktorander</i>	31
<i>Rangordning när de sökande skiljer sig åt vad gäller försörjning</i>	32
Högskoleverkets kommentar	33

Möjligheter att slutföra forskarutbildning inom fyra år	34
Lokala regler	34
Högskoleverkets kommentar	34
Möjlighet att förlänga studietiden	36
Lokala regler	36
Intervjuer	36
Högskoleverkets kommentar	37
Indragning av resurser	38
Lokala regler	38
Högskoleverkets bedömning och förslag	38
<i>Förslag till ändring i förordningen (1995:988) om utbildningsbidrag för doktorander</i>	39
	39
Positiv inställning till individuella studieplaner	40
Intervjuerna	40
Lokala regler	40
Högskoleverkets kommentar	40
Extern finansiering	41
Bristen på långsiktiga åtaganden från externa finansiärer ett problem	41
<i>Intervjuerna</i>	41
<i>Lokala regler</i>	42
Inflytande över forskarutbildningen	42
<i>Intervjuerna</i>	42
Doktorandernas perspektiv	43
Intervjuerna	43
<i>Högskoleverkets kommentar</i>	43
Vissa konsekvenser av reformen	44
Färre antagna till forskarutbildning?	44
<i>Högskoleverkets kommentar</i>	45
Handledarkapacitet eller studiestöd som bristvara	45
<i>Intervjuerna</i>	45
Ökad användning av utbildningsbidrag	45
<i>Lokala regler</i>	45
<i>Intervjuer</i>	46
<i>Högskoleverkets kommentar</i>	46
Oro för att den ”kritiska massan” försvinner	47
<i>Högskoleverkets kommentar</i>	47
Humanister är inte intellektuellt avvikande	48
Bilaga 1	49
Regeringsbeslutet	49
Bilaga 2	51
Sammanställning av lokala regelverk om antagning till forskarutbildning	51

Sammanfattning

Högskoleverket har vid sin granskning av hur reglerna om antagning av doktorander tolkats och tillämpats på lärosätena funnit följande:

- Det finns behov av författningsbestämmelser om antagningsordning för forskarutbildning på motsvarande sätt som idag finns för grundutbildningen. De skärpta kraven i samband med antagning till forskarutbildning medför att rättssäkerhetsaspekten bör ges större uppmärksamhet.
- Med nuvarande ordning kan fakultetsnämndens beslut att dra in rätten till utbildningsbidrag för doktorander inte överklagas. Högskoleverket anser att ett sådant beslut bör kunna överklagas på motsvarande sätt som indragning av rätt till handledning och andra resurser. Skälet är att stärka doktorandernas rättssäkerhet.
- Det är numera fakultetsnämndens uppgift att vid antagningen bedöma om doktoranden har en finansiering under hela utbildningstiden. Till forskarutbildning får endast antas studenter som är behöriga och lämpade, samt som kan erbjudas handledning och som har studiefinansiering enligt något av följande två alternativ:
 - **Alternativ 1** innebär att studenten får anställning som doktorand eller beviljas utbildningsbidrag.
 - **Alternativ 2** innebär att studenten har någon annan form av studiefinansiering. Studenten får i detta fall antas bara om fakultetsnämnden/institutionen bedömer att finansieringen kan säkras under hela utbildningstiden och att studenten kan ägna så stor del av sin tid åt doktorandstudierna att dessa kan slutföras inom åtta år.
- Högskoleverket har funnit att fakultetsnämnderna har tolkat sitt ansvar för finansiering av doktorander antagna enligt alternativ 2 på högst olika sätt. Vissa fakulteter menar att de har ansvar för att finansiering finns under hela studietiden, medan andra menar att doktoranden själv bär ansvaret för sin finansiering. Högskoleverket vill understryka

att högskolan har det yttersta ansvaret för att finansiering finns för att utbildningen skall kunna genomföras. Detta ansvar kan jämföras med högskolans ansvar för att tillhandahålla handledning och andra resurser. Detta ansvar bygger inte på ett civilrättsligt åtagande utan på en förvaltningsrättslig skyldighet för högskolan. Den skyldigheten kan inte avtalas bort.

- Fakultetsnämnderna uppger att de har svårt att bedöma tillförlitligheten i finansieringen vid antagning enligt alternativ 2. Detta har medfört en restriktiv hållning till att anta forskarstuderande med annan finansiering.
- Ett etiskt dilemma kan uppstå vid antagning av doktorander genom att behöriga och kompetenta sökande utan finansiering, enligt reglerna, inte *får* stå kvar i urvalsgruppen när institutionen fördelat de tillgängliga studiestöden. Konsekvensen kan bli att behöriga sökande, som genom sin kompetens rangordnats i de främsta rummen, inte kan antas medan sökande med finansiering antas. Höskoleverket konstaterar att det är en unik företeelse inom svensk högskola att en sökande till en utbildning måste ha ekonomiska resurser för att kvalificera sig till en urvalsgrupp.
- Det finns en positiv attityd vid institutioner och fakulteter till att använda individuella studieplaner som ett medel att effektivisera forskarutbildningen.
- Brist på långsiktiga åtaganden från externa finansiärer ses som ett problem på fakulteterna. Det är få finansiärer som ger anslag på så lång tid som fyra år, dvs. den tid som motsvarar forskarutbildningens längd.
- En effekt av reformen är ökad användning av utbildningsbidrag. Doktorander antagna enligt alternativ 1 ges som regel två års utbildningsbidrag och två år med anställning som doktorand.
- Enligt företrädare för humanistiska fakulteter och institutioner kommer resultaten i forskarutbildningen att ändra karaktär till följd

av reformen. Det gäller framför allt val av ämnen som kräver specifika sidokunskaper. Det kan handla om att utveckla sina språkkunskaper i t.ex. grekiska eller latin för forskning i antikens kultur och samhällsliv. Sådana avhandlingsämnen är inte längre möjliga.

- De humanistiska fakulteterna förutser även en minskad forskningsvolym. Det finns också en oro för att den ”kritiska massan” blir för liten för att ge kurser och seminarier.

Högskoleverkets förslag

Mot bakgrund av Högskoleverkets analys föreslås följande författningsändringar:

1. Att regler införs i högskoleförordningen om antagningsordning för forskarutbildning motsvarande dem som gäller för grundutbildningen.
2. Att det i förordningen om utbildningsbidrag för doktorander införs regler om överklagandemöjlighet. Överklagandeinstansen bör vara Överklagandenämnden för högskolan.

Högskoleverket kommer inom ramen för sin tillsynsverksamhet att fortlöpande granska hur lärosätena tillämpar de nya bestämmelserna. Verket kommer även inom sitt program för utvärdering av forskarutbildning att göra olika analyser av dess kvalitet och ändamålsenlighet. För närvarande pågår en mer omfattande analys av antagningsstatistiken till forskarutbildningen med fokus på de förändringar som trädde i kraft 1 april 1998. Den analysen beräknas vara klar i början av hösten 1999.

Summary

After examining how the rules for admission to postgraduate studies are interpreted and applied by different universities the National Agency for Higher Education has arrived at the following conclusions:

- There is a need of statutory provisions concerning the system for admission to postgraduate studies, like those for undergraduate programmes. The more stringent requirements for admission to postgraduate studies make it necessary to pay more attention to the aspects of legal certainty.
- Under the present system, a decision by a faculty board to withdraw a postgraduate student's right to a study grant is not appealable. In the Agency's view, it should be possible to appeal against such decisions just as it is in the case of decisions relating to the right to tutoring and other resources.
- Faculty boards differ greatly when it comes to interpreting their responsibility for financing the studies of postgraduate students admitted under alternative 2 (students without studentships or study grants). Some faculties regard it as their duty to provide study support throughout the period of studies, while according to others it is the responsibility of the students to finance their studies themselves. It must be pointed out that in the last analysis it is the responsibility of the university/university college to ensure that students receive financial support to enable them to complete their education, just as it is responsible for providing tutoring and other resources. This responsibility is not a consequence of an undertaking under civil law; it is an obligation imposed by administrative law and the university cannot "agree" with a student to ignore it.
- The faculty boards state that it is difficult for them to assess the reliability of the financial support available to postgraduate students admitted in accordance with alternative 2. This has resulted in a

restrictive attitude to postgraduate students with alternative means of support.

- The admission of postgraduate students may give rise to an ethical dilemma since, according to the rules, applicants who are otherwise qualified but do not receive study support *must* be excluded from the selection group once the department has allocated the available financial support. As a result, applicants who have a high ranking on account of their qualifications cannot be admitted, while less qualified applicants who are assured of financial support are admitted. The Agency notes that this must be the only case where applicants for admission to studies at a Swedish university are required to have financial resources to be eligible for a selection group.
- There is a positive attitude at departments and faculties towards using individual syllabuses as a means of making postgraduate studies more effective.
- The faculties regard the lack of long-term undertakings by external financiers as a problem. Few financiers provide grants for as long a period as four years, i.e. the stipulated period of postgraduate studies.
- One effect of the reform is to increase allocations of study grants. Postgraduate students admitted under alternative 1 are usually given a study grant for two years and a postgraduate studentship for another two years.
- According to representatives of arts faculties and departments, the nature of postgraduate studies will probably change as a result of the reform. This applies, in particular, to subjects which require specific additional knowledge, for example a better knowledge of Greek or Latin for a thesis in classical archaeology and ancient history. It is no longer possible to choose such subjects for a doctoral thesis.
- Arts faculties also predict a smaller volume of research and are anxious that the critical mass may be too small to make it possible to arrange courses and seminars.

The Agency's proposals

The National Agency for Higher Education proposes the following changes in the rules in the light of its analysis:

1. that rules be inserted in the Higher Education Ordinance laying down a system for admission to postgraduate studies corresponding to that for undergraduate programmes;
2. that rules be inserted in the Study Grants for Postgraduate Students Ordinance (SFS 1995:938) that would make it possible to appeal against decisions. The appeal body should be the University Appeals Board.

The National Agency for Higher Education will, in conjunction with its supervisory activities, monitor the universities' application of the new rules on a continuous basis. It will also, within the framework of its programme for the evaluation of postgraduate studies, carry out analyses of the quality and appropriateness of these studies. An extensive analysis is currently being made of the statistics on admission to postgraduate studies, the focus of which is on the changes that entered into force on April 1 1998. This analysis should be completed by the autumn of 1999.

Inledning

I november 1998 initierade Högskoleverket en studie av hur reglerna om antagning av doktorander och om forskarutbildningens uppläggning tolkats och tillämpats vid universitet och högskolor efter de ändringar (SFS 1998:80) i högskoleförordningen (1993:100) som trädde i kraft den 1 april 1998. Reglerna finns numera i bl.a. 8 och 9 kap. högskoleförordningen.

I mars 1999 fick Högskoleverket i uppdrag från regeringen att granska de lokala bestämmelser som antagits av universitet och högskolor med anledning av reformen, se bilaga 1.

Enligt regeringsuppdraget skulle Högskoleverket med utgångspunkt i gällande författningsbestämmelser och statsmakternas intentioner med den reformerade forskarutbildningen kartlägga, analysera och bedöma de lokalt utformade reglerna för antagning till forskarutbildning samt konsekvenserna av dem. Om resultatet så motiverade skulle Högskoleverket, enligt uppdraget, föreslå de ändringar i författningsbestämmelserna som verket ansåg befogade. De eventuella förslag som lades fram skulle kunna finansieras inom ramen för tillgängliga resurser. Uppdraget skulle redovisas den 1 juni 1999.

Den föreliggande rapporten grundas således dels på den av verket initierade studien som bygger på intervjuer med företrädare för universiteten i Lund, Stockholm och Uppsala, dels på en analys av dokument från samtliga lärosäten i landet som har rätt att utfärda doktorsexamen, rörande de lokalt utformade reglerna för antagning av doktorander.

Intentionerna med reformen

De bestämmelser som infördes den 1 april 1998 fokuserade de regler som tillkom vid reformeringen av forskarutbildningen 1969. En intention var att studiestödet skulle läggas på en nivå som innebar att forskarutbildningen blev ett tänkbart alternativ till yrkesverksamhet (Zetterblom 1994, s 21)¹. Redan år 1988 infördes i högskoleförordningen regeln att endast det antal doktorander fick antas som kunde erbjudas godtagbara villkor i fråga om handledning och studievillkor i övrigt. Samtidigt fick fakultetsnämnden rätt att besluta om begränsningar i antagningen. Studierna skulle läggas upp så att den effektiva studietiden kunde begränsas till fyra år. Eftersom dessa regler inte alltid följts ute på universiteten, ansåg regeringen, att det fanns skäl att ge reglerna ett tydligare och mer precist innehåll.

Av förarbetena till de nya författningsbestämmelserna framgår att intentionerna med reformen var att effektivisera forskarutbildningen vid samtliga fakulteter. Regeringen ville åstadkomma en högre examinationsfrekvens genom att bl.a. skärpa reglerna för antagning vad avser studiefinansieringen. Andra åtgärder var införandet av kvantitativa mål för examinationen, införandet av bestämmelsen att doktorander som har utbildningsbidrag skall erbjudas anställning som doktorand senast när två år återstår av studierna, begränsning av möjligheter att utnyttja studiemedel under forskarutbildning och ägnande av större uppmärksamhet åt utformningen och uppföljningen av den individuella studieplanen. Genom dessa åtgärder skall flera doktorander kunna slutföra sina forskarstudier inom åtta år (se budgetpropositionen 1997/98:1, s 90 och utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU7, s. 5).

Det kan förefalla tidigt att följa upp 1998 års reform så snart efter införandet. Syftet är emellertid, att så snabbt som möjligt kunna peka på problem som kan få långsiktiga effekter på forskarutbildningens utformning och finansiering. En utvärdering av om reformen varit framgångsrik kan i princip inte göras förrän efter fyra respektive åtta år (dvs. hel respektive halvtidsstudier) då facit finns över hur många som påbörjat och genomfört sina studier sedan de nya bestämmelserna trätt i kraft.

¹ Zetterblom, Göran. 1994. Forskarutbildningen under 70- och 80-talet. Reformen och resultat. Stockholm: Carlssons.

Arbetet med rapporten

Lärosäten med rätt att utfärda doktorsexamen, generellt eller begränsat till vetenskapsområden eller ämnen, var i januari 1999 Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Karlstads universitet, Växjö universitet, Örebro universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Malmö högskola, Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm och Högskolan i Jönköping. Dessa lärosäten har anmodats att till Högskoleverket överlämna sina lokala regelverk om tillträde till forskarutbildning för verkets granskning och analys, se bilaga 2.

Analysen av det lokala regelverket kompletteras med synpunkter och fakta som framkommit vid intervjuer med företrädare för universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm och med doktorandrepresentanter. Intervjuerna, som var av halvstrukturerad karaktär, gjordes i december 1998 och januari 1999. Det är framför allt de humanistiska, samhällsvetenskapliga, tekniska och naturvetenskapliga fakulteterna/institutionerna som analyserats. Vid Lunds universitet intervjuade vi även företrädare för de juridiska, teologiska och medicinska fakulteterna. Vi fick även en presentation av universitetets kvalitetsutvecklingsprogram för forskarutbildningen.

Huvudfrågan vid intervjuerna rörde fakulteternas avvägning mellan att anta doktorander enligt alternativ 1 (dvs doktorander som erhåller anställning som doktorander eller beviljas utbildningsbidrag) och alternativ 2 (dvs doktorander som har annan finansiering). En central fråga i detta sammanhang var hur fakulteterna tolkat bestämmelsen i 9 kap 3 § högskoleförordningen. Enligt denna skall fakulteten vid antagning av doktorander enligt alternativ 2 bedöma ”att finansieringen kan säkras under hela utbildningen och att den sökande kan ägna så stor del av sin tid åt utbildningen att den kan slutföras inom åtta år”. En annan central fråga var vilken prioriteringsordning fakulteten hade i de fall det fanns en behörig och försörd sökande och en behörig sökande utan försörjning.

Vi ställde även frågor rörande förhållandet mellan handledarkapacitet och finansieringsmöjligheter; om externa finansiärer kan ställa villkor beträffande avhandlingens frågeställningar, tillgängligheten till forsknings-

materialet och avhandlingens resultat; om individuella studieplaner upprättas och i så fall hur ansvarsfördelningen mellan fakulteten och doktoranden fördelas i dessa; vilka problem eller rutiner som fanns för att eventuellt beröva en doktorand resurser; om turordningsregler används, dvs. att en doktorand ställs på kö för att antas senare med utbildningsbidrag alternativt doktorandtjänst.

Några definitioner

För att kunna belysa kravet på att en doktorand måste vara finansierad för att kunna antas till forskarutbildning har vi valt att definiera de olika finansieringsformerna enligt följande:

Doktorander antagna enligt alternativ 1 erhåller anställning som doktorand på heltid eller utbildningsbidrag från fakulteten. Dessa tjänster eller bidrag kan finansieras med *fakultetsmedel* eller s.k. *externa medel*, t.ex. pengar från råd, forskningsstiftelser eller företag. Dessa medel går alltså till fakulteten för fördelning och är inte direkt knutna till en enskild doktorand.

Antagning enligt alternativ 2, av doktorander med annan finansiering, innebär att pengarna är personliga, knutna direkt till en specifik individ, t.ex. genom annan anställning, studiemedel, stipendium eller förmögenhet.

Termen *studiestöd* används som en samlingsbeteckning på finansiering som doktoranden erhåller via fakulteten, t.ex. utbildningsbidrag och anställning som doktorand.

De nya författningsbestämmelserna

Tillträde till forskarutbildning

Enligt 8 kap. 5 § högskoleförordningen skall fakultetsnämnden ha det övergripande ansvaret för och tillsyn över forskarutbildningen.

För att bli antagen till forskarutbildning krävs att den sökande har s.k. grundläggande behörighet (minst 120 poäng från grundutbildning). Därutöver krävs den s.k. särskilda behörighet som fakultetsnämnden kan ha föreskrivit. Kraven på särskild behörighet skall avse kunskaper från grundläggande högskoleutbildning eller motsvarande utbildning. Kraven kan också avse särskild yrkeserfarenhet. Dessutom skall den sökande i övrigt bedömas ha sådan förmåga som behövs för att klara utbildningen (9 kap. 2, 4 och 5 §§ högskoleförordningen).

Andra förutsättningar för antagning framgår av 9 kap. 1 och 3 §§ högskoleförordningen:

Till forskarutbildning får antas endast så många doktorander som kan erbjudas handledning och godtagbara studievillkor i övrigt och som har studiefinansiering enligt följande. Fakultetsnämnden får endast anta sökande som anställs som doktorand eller beviljas utbildningsbidrag för doktorander. Fakultetsnämnden får även anta doktorander som har någon annan form av studiefinansiering om nämnden bedömer att finansieringen kan säkras under hela utbildningen och att den sökande kan ägna så stor del av sin tid åt utbildningen att den kan slutföras inom åtta år.

Enligt 9 kap. 6 § högskoleförordningen skall urval göras bland sökande som uppfyller kraven enligt 2 och 3 §§ (dvs på behörighet och ordnad finansiering). Urvalet skall göras med hänsyn till förmågan hos de sökande att tillgodogöra sig forskarutbildningen.

Individuella studieplaner m.m.

För varje doktorand skall det upprättas en individuell studieplan. Den skall fastställas av fakultetsnämnden efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare. Den individuella studieplanen skall innehålla en tidsplan för doktorandens forskarutbildning, en beskrivning av de åtagan-

den som doktoranden och fakultetsnämnden har under utbildningstiden samt vad som i övrigt behövs för att utbildningen hela tiden skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt.

Den individuella studieplanen skall följas upp av fakultetsnämnden minst en gång varje år. Vid uppföljningen skall doktorand och handledare informera fakultetsnämnden om hur utbildningen framskridet. Fakultetsnämnden kan därvid eller när det annars är påkallat göra de ändringar i den individuella studieplanen som behövs. Utbildningstiden får förlängas bara om det finns särskilda skäl för det, såsom ledighet på grund av sjukdom, för tjänstgöring inom totalförsvaret eller för förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer och studentorganisationer eller föräldraledighet. Innan en ändring görs skall doktorand och handledare ges möjlighet att yttra sig. Doktorand och handledare skall skriftligen intyga att de har tagit del av den individuella studieplanen och de ändringar som görs i den.

Om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen skall fakultetsnämnden besluta att doktoranden inte längre skall ha rätt till handledning och andra resurser för forskarutbildningen. Vid bedömningen skall det vägas in om fakultetsnämnden har fullgjort sina egna åtaganden enligt den individuella studieplanen.

Om resurserna för forskarutbildning har dragits in kan doktoranden efter ansökan hos fakultetsnämnden under vissa förutsättningar få tillbaka sin rätt till handledning och övriga resurser. Fakultetsnämndens beslut att dra in resurser för en doktorands forskarutbildning och beslut att en doktorand inte skall få tillbaka resurserna kan överklagas hos Överklagandenämnden för högskolan (8 kap. 8–11 §§ och 12 kap. 2 § p. 7 högskoleförordningen).

Anställning som doktorand och utbildningsbidrag

Högskolorna får ha särskilda anställningar för doktorander för att dessa skall genomföra sin forskarutbildning. Anställningarna skall avse arbete på heltid (5 kap. 1 § högskoleförordningen).

När det gäller doktorandens möjligheter att i viss omfattning arbeta med utbildning, forskning och administration har detta begränsats till 20 procent av full arbetstid mot tidigare en tredjedel. Den som fått utbildningsbidrag för doktorander skall efter ansökan anställas som doktorand senast när det enligt den individuella studieplanen återstår två års utbildning till doktors-examen. Sammanlagt får en person vara anställd som doktorand under högst

fem år mot tidigare sex år. Den sammanlagda anställningstiden får dock inte vara längre än vad som motsvarar forskarutbildning på heltid under fyra år (5 kap. 1, 2, 4 och 7 §§ högskoleförordningen)

Enligt den nya lydelsen i 2 och 4 §§ förordningen (1995:938) om utbildningsbidrag för doktorander får utbildningsbidrag lämnas med lägst 50 procent av helt bidrag, mot tidigare lägst 25 procent vid särskilda skäl, och för sammanlagt högst tre bidragsår, mot tidigare åtta bidragsår.

Som tidigare skall fakultetsnämnden dra in rätten till utbildningsbidraget om doktoranden försummar sina studier (14 §).

Övergångsbestämmelser

Enligt övergångsbestämmelser (SFS 1998:160) till ändringen i högskoleförordningen trädde de flesta ändringarna i kraft den 1 april 1998. De äldre bestämmelserna om uppgifter för en innehavare av doktorandtjänst och om förordnandetid på en doktorandtjänst (5 kap. 2 och 6 §§) skall tillämpas på den som har fått en doktorandtjänst före den 1 april 1998. De äldre bestämmelserna om förordnandetid (5 kap. 6 §) skall tillämpas också vid förordnande på doktorandtjänst som upphör före 2001 med en doktorand som har antagits till forskarutbildning före den 1 april 1998 men inte fått en doktorandtjänst före den dagen.

Den nya bestämmelsen om anställning som doktorand under de två sista utbildningsåren (5 kap. 4 §) tillämpas på den som har fått utbildningsbidrag för första gången för tid efter den 31 december 1997. Detta gäller dock inte den som har antagits till forskarutbildning före den 1 april 1998 men som först därefter fått utbildningsbidrag för första gången och som den 1 april 1998 hade en studietid som översteg tre år eller vid heltidsstudier 2 år och 5 månader.

Enligt övergångsbestämmelserna (SFS 1998:161) till ändringen i förordningen om utbildningsbidrag för doktorander skall äldre bestämmelser tillämpas till och med den 30 juni 1999 på den som har fått utbildningsbidrag före ikraftträdandet, dvs. före den 1 april 1998. Detta gäller dock inte bestämmelser om bidragets storlek och om bidragstiden (2 och 4 §§). Beträffande den som har antagits till forskarutbildning före den 1 april 1998 skall de äldre bestämmelserna i 4 § tillämpas med avseende på forskarutbildning som bedrivs före utgången av år 2001. Dock skall de äldre bestämmelserna i 4 § tillämpas utan denna tidsgräns på den som har fått utbildningsbidrag före den 1 januari 1998.

Studiemedel för forskarstuderande

Studiemedel för forskarutbildning får lämnas till en doktorand om det sammanlagda antalet år med studiemedel inom grundutbildning och forskarutbildning inte överskrider sex år. Studiemedel får dock inte lämnas till en studerande som är eller har varit anställd som doktorand eller som har eller har haft utbildningsbidrag för doktorander. Vid tillämpningen av sexårsregeln får forskarutbildning inte längre utgöra särskilda skäl (prop. 1997/98:1, s. 100, se 4 kap. 8 § studiestödslagen (1973:349)).

Övergångsbestämmelser

Ändringarna i studiestödslagen trädde i kraft den 1 januari 1998. Till den som fått studiemedel för forskarutbildning som påbörjats före ikraftträdandet lämnas studiemedel enligt äldre föreskrifter för forskarutbildning som bedrivs före utgången av år 2001.

Två alternativ för studiefinansiering

Det är numera fakultetsnämndens uppgift att vid antagningen bedöma om doktoranden har en finansiering under hela utbildningstiden. Till forskarutbildning får endast antas studenter som är behöriga och lämpade, samt som kan erbjudas handledning och som har studiefinansiering enligt något av följande två alternativ:

- **Alternativ 1** innebär att studenten får anställning som doktorand eller beviljas utbildningsbidrag.
- **Alternativ 2** innebär att studenten har någon annan form av studiefinansiering. Studenten får i detta fall antas bara om fakultetsnämnden/institutionen bedömer att finansieringen kan säkras under hela utbildningstiden och att studenten kan ägna så stor del av sin tid åt doktorandstudierna att dessa kan slutföras inom åtta år.

Mot bakgrund av de andra bestämmelserna och eftersom den effektiva studietiden skulle redan enligt forskarutbildningsreformen 1969 begränsas till fyra år skall bestämmelsen förstås så att åtta år avser halvtidsstudier och att heltidsstudier skall slutföras inom fyra år. Studierna kan, enligt de nya bestämmelserna, inte bedrivas med lägre aktivitetsgrad än halvtid.

De exempel på finansiering enligt alternativ 2, som angavs i budgetpropositionen 1997/98:1, var annan anställning, studiemedel och stipendier.

Behov av antagningsordning för forskarutbildning

Gällande bestämmelser

Med anledning av regeringsuppdraget har Högskoleverket uppmanat samtliga lärosäten med rätt att utfärda doktorsexamen att till verket översända lokalt utfärdade regler om antagning till forskarutbildning.

Beträffande tillträde till grundläggande högskoleutbildning finns regler om antagningsordning i 2 kap 2 § p. 8 och 6 kap. 3 § högskoleförordningen. Enligt dessa bestämmelser skall styrelsen för en högskola själv bestämma om en antagningsordning för högskolan. Antagningsordningen skall finnas tillgänglig. Med antagningsordning avses de regler för grundläggande högskoleutbildning som högskolan tillämpar dels i fråga om ansökan, behörighet och undantag från behörighetsvillkor samt urval, dels i fråga om hur beslut om antagning och undantag från behörighetsvillkor fattas och hur beslut om behörighet överklagas.

Beträffande tillträde till forskarutbildning finns det inga regler om antagningsordning. Det är inte heller alla lärosäten som har fastställt sådana regler. En del lärosäten, som t.ex. Lunds universitet, har fastställt vissa riktlinjer som skulle gälla centralt för hela universitetet och dessutom uppmanat fakulteterna att fastställa egna regler. Vid en del andra lärosäten har reglerna fastställts fakultetsvis. En del lärosäten och fakulteter har enbart redovisat gällande författningsbestämmelser och delegerat beslut om antagning till institutionsnivå.

En fråga är om det i högskoleförordningen bör införas bestämmelser om skyldighet för lärosäten att ha antagningsordningar för forskarutbildning på motsvarande sätt som det är reglerat för grundutbildningen.

Skäl för antagningsordning

Syftet med bestämmelserna om antagningsordning i grundläggande högskoleutbildning är att förbättra informationen om vilka regler som gäller och att öka rättssäkerheten för studenterna. I regeringspropositionen 1995/96:184 ”Tillträde till högre utbildning m.m.”, s. 33, anfördes bl.a. följande.

”Eftersom högskolorna numera är antagningsmyndigheter är det viktigt att de regler som gäller för antagningen till en viss högskola finns samlade i ett särskilt dokument, som bör kallas antagningsordning. Denna skall fastställas av styrelsen för högskolan. Antagningsordningen skall omfatta regler om behörighet och urval till de kurser och utbildningsprogram som finns vid högskolan, om anmälan till utbildning, om formen för hur besluten fattas och om studenternas insyn i antagningsverksamheten. En antagningsordning kommer (...) att få stor betydelse för studenternas rättssäkerhet bl.a. därför att den ökar klarheten om vilka regler som gäller. Antagningsordningen kan ses som ett kvalitetsinstrument, vari processer och kriterier i antagningsförfarandet blir synliga för de sökande och dokumenterade för högskolan.”

De ovannämnda skälen gör sig gällande även vid tillträde till forskarutbildningen. Det är viktigt att även sökande till forskarutbildningen vet vad som gäller dels i fråga om ansökan, behörighet och urval, dels i fråga om hur beslut om antagning fattas. Fakultetsnämnden har föreskriftsrätt om särskild behörighet (9 kap. 2 och 5 §§ högskoleförordningen). Högskolan har föreskriftsrätt i fråga om antagningsförfarande (7 §). Fakultetsnämnden kan vidare fastställa andra regler och riktlinjer beträffande bl.a. urval.

I Högskoleverkets tillsynsrapport ”Högskolornas regler och delegerings-system”, 1999:5 R, har verket övervägt behov av författningssamlingar för högskolor men kommit fram till att antagningsordningen till viss del fyller den funktion som kungörande i författningssamlingen har, dvs. att sprida kännedom om högskolans regler. Högskoleverket har av bl.a. detta skäl avstått från att föreslå någon ändring i det centrala regelverket. I linje med detta ställningstagande kan verket konstatera att även regler för antagning till forskarutbildning bör göras tillgängliga genom att samlas i ett särskilt dokument i form av antagningsordning för forskarutbildning. Detta dokument skulle uppfylla en viktig roll ur rättssäkerhetssynpunkt.

Högskoleverkets bedömning och förslag

Högskoleverket anser att övervägande skäl talar för att i högskoleförordningen föra in bestämmelser om antagningsordning för forskarutbildning motsvarande dem som gäller för grundutbildningen. Vid detta ställningstagande har verket utgått ifrån de skärpta kraven i samband med

antagningen till forskarutbildningen som medför att rättssäkerhetsaspekten kräver större uppmärksamhet.

Förslag till ändringar i högskoleförordningen (1993:100)

Föreslagen lydelse

2 kap. Styrelse och rektor

2 § Styrelsen för en högskola skall själv besluta

8. om de antagningsordningar som nämns i 6 kap. 3 § andra stycket och i 9 kap. 3 b §

9 kap. Tillträde till forskarutbildning

3 b § Högskolans antagningsordning till forskarutbildning skall finnas tillgänglig. Med sådan antagningsordning avses de regler för forskarutbildning som högskolan tillämpar dels i fråga om ansökan, behörighet och urval, dels i fråga om hur beslut om antagning fattas.

Säkrad studiefinansiering

Vem bär ansvaret för att finansiering finns under hela studietiden?

Högskoleverkets genomgång av de lokala reglerna visar att de olika fakultetsnämnderna/institutionerna tolkar sitt ansvar för finansiering av doktorander antagna enligt alternativ 2 på olika sätt. Tolkningarna skiljer sig såväl mellan lärosäten som inom lärosäten. Dessa tolkningar kan sammanföras till tre modeller:

- fakultetsnämnden bär hela ekonomiska ansvaret,
- fakultetsnämnden har ansvar för att det finns en finansieringsplan men ställer inga garantier (något ekonomiskt ansvar kan inte utkrävas från fakultetsnämnden),
- fakultetsnämnden och doktoranden har delat ansvar.

Fakultetsnämnden bär det fulla ekonomiska ansvaret

En del fakultetsnämnder tolkar således de nya bestämmelserna så att fakultetsnämnden har fullt ansvar för sin bedömning om säkrad finansiering. Av detta följer, enligt uttalanden i intervjuerna att om den beräknade finansieringen enligt alternativ 2, av en eller annan anledning uteblir, måste fakultetsnämnden med egna medel försörja doktoranden tills han eller hon är färdig med sin utbildning.

Detta ställningstagande har framkommit av matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämndens vid Göteborgs universitet regel att finansieringsansvaret åvilar till fullo institutionen.

Vid intervjuer med representanter för samhällsvetenskapliga, teknisk-naturvetenskapliga och humanistiska fakultetsnämnderna vid Uppsala universitet var den allmänna uppfattningen att fakultetsnämnden/institutionen hade det slutliga ansvaret för att studiefinansiering fanns för hela perioden om det visade sig att doktorandens finansiering av en eller annan anledning upphörde att fungera.

Även vid intervjuer med juridiska fakultetsnämnden i Lund framkom uppfattningen att fakultetsnämnden bar ansvaret för att finansiering fanns under hela studietiden.

Fakultetsnämnden har ansvar för att det finns en finansieringsplan, men ställer inga ekonomiska garantier

Lunds universitet har i sina centrala riktlinjer, kvalitetsutvecklingsprogrammet, uttryckt följande princip: En förutsättning för antagning till forskarutbildning är att fakultetsstyrelsen kan ansvara för att den forskarstuderande kan ges finansiering under hela studietiden.

Som "egenfinansiering" räknas tjänstledighet från arbetet (normalt deltid), förvärvsarbete på hel- eller deltid, egen förmögenhet och understöd från annan person eller organisation.

Det anges vidare att vid "självfinansiering" finns det uppenbart behov av restriktivitet vid antagningen på grund av svårigheterna att bedöma kvaliteten och varaktigheten av denna finansieringsform. Om den egna försörjningen upphör skall fakulteten och institutionerna inventera alla möjligheter att hjälpa till ekonomiskt för att studierna skall kunna avslutas. Det anges slutligen att någon ekonomisk garanti för dessa studenter inte kan lämnas och att antagningen måste följas upp noga så att en situation med många avhopp eller studieavbrott inte uppstår.

Lunds Tekniska högskola skriver i en PM daterad 1998-12-17 att om studierna skall finansieras på annat sätt än genom anställning som doktorand skall det vid antagningen finnas en skriftlig avsiktsförklaring från finansören. Denna skall ge anledning att anta att doktoranden kan fullfölja utbildningen på högst 8 år. Om finansören inte skulle stå för sina åtaganden är högskolan inte skyldig att gå emellan.

Fakultetsstyrelsen vid samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund hänvisar i beslut 1998-06-04 till ett meddelande som utbildningsdepartementet lämnat på begäran från fakulteten. Enligt denna hänvisning meddelade utbildningsdepartementet, via universitetets förvaltningschef, att en institution som antagit en forskarstuderande med annan finansiering än doktorandtjänst eller utbildningsbidrag inte formellt är skyldig att överta ansvaret om finansieringen inte visar sig hålla. Förutsättningen är dock att en seriös prövning av finansieringen för hela studietiden gjorts vid antagningen.

Vid intervjuer med de humanistiska och teologiska fakultetsnämnderna i Lund framgick att den allmänna åsikten var att dessa hade ansvar för att det fanns finansieringsplan, men att fakultetsnämnderna inte hade det yttersta ekonomiska ansvaret. Ett moraliskt ansvar fanns dock. En liknande ståndpunkt framfördes av den medicinska fakultetsnämnden i Lund, som ansåg att nämnden inte hade ekonomiskt ansvar för kliniska doktorander. Dessa försörjer sig vanligen genom att inneha en läkartjänst och vid sidan av den

bedriva sina forskarstudier. Om de förlorar denna anställning under utbildningstiden svarar inte fakulteten för den fortsatta finansieringen.

Principen att fakultetsnämnden har ett ansvar utan att ge ekonomiska garantier beträffande samtliga finansieringsformer enligt alternativ 2 framgår även av samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens vid Stockholms universitet princip enligt följande:

Det åligger institutionsstyrelsen att *före* antagningen av en sökande till forskarutbildning enligt alternativ 2 så långt det är rimligt förvissa sig om att studiefinansieringen kan säkras under *hela* studietiden och att den sökande kan slutföra sina studier inom åtta år. Resultatet av denna omsorgsfulla prövning skall dokumenteras i en finansieringsplan vari ingår intyg från arbetsgivare eller annan finansiär, vilken biläggs den individuella studieplanen. Annan finansiering kan vara studiemedel, stipendier eller egen förmögenhet.

Om anställningen eller den andra finansiering som finansieringsplanen bygger på – av något skäl som ligger utanför universitetets kontroll – upphör eller förändras under studietiden kan inte institutionen anses ha ett ovillkorligt ansvar för att ordna annan studiefinansiering åt doktoranden.

Om studierna däremot framskrider i enlighet med den individuella studieplanen skall institutionen och doktoranden gemensamt försöka finna annan studiefinansiering.

Detta uttalande hindrar naturligtvis inte en institution från att själv åta sig ett mer långtgående ansvar gentemot sina externfinansierade doktorander, t.ex. ett beslut att alla doktorander skall erbjudas doktorandtjänst då två år återstår av utbildningen enligt den individuella studieplanen.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Umeå universitet har antagit en liknande regel:

I de fall finansieringen enligt alternativ 2 inte kan fullföljas är institutionen inte skyldig att överta ansvaret under förutsättning att en seriös prövning av finansieringen för hela studieperioden gjorts inför antagningen.

Även samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Göteborgs universitet redovisar en liknande ståndpunkt i sina regler:

Ansvaret för att fullfölja finansiering genom doktorandanställning eller utbildningsbidrag åvilar institutionen. Ansvaret att fullfölja finansiering genom någon annan form åvilar sökanden; dock är institutionen skyldig att av sökanden begära sådant underlag, som styrker rimligheten i den av sökanden åberopade finansieringen.

Fakultetsnämnden och doktoranden har delat ansvar

Andra fakulteter ansåg att ansvaret borde delas mellan doktoranden och fakulteten. Denna princip har uttalats i en regel antagen av historisk-filosofiska och språkvetenskapliga fakultetsnämnderna vid Stockholms universitet:

”om det efter antagning av doktorand med annan finansiering visar sig att styrelsens bedömning slår fel har styrelsen och doktoranden ett gemensamt ansvar för att ordnad finansiering kan upprätthållas under hela studietiden.”
Tre ledamöter och föredragande reserverade sig mot detta beslut.

Högskoleverkets bedömning

Vid riksdagsbehandlingen av de nya reglerna har utskottet anfört bl.a. följande:

”Utskottet vill till en början förtydliga att den som söker plats i forskarutbildning inte måste visa upp en finansiering för alla åtta åren, utan att det är högskolan som har ansvaret för att kravet på studiefinansiering skall kunna uppfyllas” (1997/98:UbU7, s. 11).

Av 9 kap 3 § högskoleförordningen och förarbetena framgår att säkrad finansiering är en av förutsättningarna för att en forskarstuderande skall antas. Fakultetsnämnden är ett antagningsorgan inom lärosätet. Nämnden gör därvid erforderlig bedömning av samtliga föreskrivna förutsättningar som krävs för att doktoranden skall kunna genomföra sin utbildning inom föreskriven tid. Av detta följer att högskolan har det yttersta ansvaret för att finansiering finns för att utbildningen skall kunna genomföras. Detta ansvar kan jämföras med högskolans ansvar för tillhandahållande av handledning och andra resurser.

Detta ansvar bygger således inte på ett civilrättsligt åtagande utan på en förvaltningsrättslig skyldighet för högskolan, enligt högskoleförfattningar, att meddela utbildning. Det är en skyldighet som inte kan avtalas bort. Ansvar för att kravet på studiefinansiering skall kunna uppfyllas är således inte fråga om någon ekonomisk garanti i civilrättslig mening utan om skyldighet att skaffa förutsättningar för utbildningen. Av detta synsätt följer att om den finansiering som fakultetsnämnden räknat med försvinner skall fakulteten eller institutionen tillskjuta nödvändig finansiering oberoende av om doktoranden har antagits enligt alternativ 1 eller 2. Som tidigare nämnts kan dock fakulteten själv försöka skaffa olika ekonomiska garantier från bidragsgivare och på så sätt säkra sin egen förmåga till studiefinansiering.

I den individuella studieplanen kan frågor om finansiering tas upp, t.ex. på så sätt att doktoranden och fakulteten är överens om att doktoranden skall söka ett visst anslag eller stipendium. I ett läge där doktoranden inte fullföljer sin del av studieplanen kan givetvis fakultetsnämnden överväga att dra in resurser för doktoranden. Om doktoranden däremot sökt de överenskomna pengarna, men fått avslag, måste fakulteten svara för att det finns studiefinansiering.

Svårt att bedöma tillförlitligheten i finansieringen vid antagning enligt alternativ 2

Lokala regler

Vissa fakulteter har antagit regler i vilka krävs en detaljerad, konkret finansieringsplan det första året och en mera översiktlig och preliminär för återstående år (se t.ex. samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Lunds universitet, historisk-filosofiska och språkvetenskapliga fakultetsnämnderna vid Stockholms universitet). Planen för de följande åren skall, enligt regler från de sistnämnda fakulteterna, vara preliminära och innehålla alternativ. Finansieringsplanen skall, enligt dessa regler, ses över minst en gång per år och vid behov ändras. Denna översyn samordnas med översynen av den individuella studieplanen.

En del fakultetsnämnder/institutioner har infört möjligheter till att finansieringsplanen upprättas senast tre månader från antagningstillfället och/eller att man i vissa fall kan anta sökanden villkorligt. Historisk-filosofiska och språkvetenskapliga fakultetsnämnderna vid Stockholms universitet har reglerat detta på följande sätt:

Om synnerliga skäl föreligger kan student antas villkorligt. Syftet är att en student för vilken det bedöms som sannolikt att finansiering kan ordnas inom en icke alltför avlägsen framtid ej skall behöva vänta till nästa ansökningstillfälle.

Även en mycket lämplig student för vilken endast en mindre delkurs återstår innan han/hon är helt klar med den grundläggande utbildning som krävs för tillträde till forskarutbildning kan antas villkorligt.

En villkorligt antagen skall ej ha tillträde till utbildningen förrän antagningen blivit definitiv.

Intervjuerna

Företrädare för olika fakulteter och institutioner framhöll under intervjuerna att det i det närmaste var ogörligt att med stor säkerhet bedöma om finansieringen var tillförlitlig för hela studietiden, dvs. för fyra eller åtta år. Institutionerna var därför mycket tveksamma till att anta *doktorander med annan finansiering*. Det gäller framför allt sökande med privat förmögenhet eller försörjning från närstående. Intyg från arbetsgivare synes vara lättare att acceptera, liksom stipendier och studiemedel.

Vid de tekniska institutionerna antas knappast någon enligt alternativ 2. Ett undantag kan vara utländska doktorander med finansiering från sina hemländer. Principen vid de tekniska institutionerna är att alla pengar, fakultetsmedel såväl som externa medel från t.ex. TFR, SSF, Nutek, EU eller NFR, går till ifrågavarande institution. Som exempel kan nämnas att vid Lunds tekniska högskola svarar fakultetsanslaget för hälften av kostnaderna för studiestödet i forskarutbildningen medan den andra halvan finansieras via externa medel. Det är sedan institutionerna som antar och finansierar doktoranderna med doktorandtjänst. Formellt blir institutionen ifråga arbetsgivare gentemot doktoranden. Den enskilde doktoranden vet som regel inte varifrån pengarna tas till den egna anställningen.

Vid de samhällsvetenskapliga institutionerna är man försiktig med att anta doktorander med annan finansiering. Viss antagning har dock skett enligt alternativ 2. Främst handlar det då om personer med annan anställning, stipendium eller studiemedel.

Mer positiva till antagning enligt alternativ 2 var vissa humanistiska institutioner, som såg detta som en möjlighet att upprätthålla en rimlig volym i forskarutbildningen. Men här finns undantag. Vissa institutioner inom humaniora, och även samhällsvetenskap, har i praktiken haft antagningsstopp eftersom det saknats pengar till studiestöd för att anta nya doktorander. Återhållsamheten vid vissa institutioner inom dessa fakulteter att anta doktorander enligt alternativ 2 kan återspegla de olika tolkningar som finns beträffande vem som bär det yttersta ansvaret för att det finns finansiering under hela studietiden.

Även den Medicinska fakulteten i Lund var positiv till att anta doktorander enligt alternativ 2 eftersom de kliniska doktoranderna vid medicinska fakulteten har finansiering i form av läkartjänst.

Ett annat problem som framkom vid intervjuerna var att fakulteterna

förutsåg problem med att doktoranderna med annan finansiering kan komma att *konkurrera om studiestöden inför det andra året på utbildningen*. De kommer därmed att konkurrera med nya sökande till forskarutbildningen. Dessa doktorander har då haft ett år på sig att vidareutveckla sin förmåga att genomföra forskarstudierna. Det fanns även farhågor för att vissa externa finansiärer mer systematiskt kan välja att använda denna möjlighet.

Högskoleverkets bedömning

Det finns uppenbara svårigheter att under en lång tid framöver säkra en studiefinansiering med externa medel även vid antagning enligt alternativ 1 och särskilt vid alternativ 2.

För all extern finansiering kan fakultetsnämnderna använda sig av olika medel för att säkra tillförlitligheten i finansieringen, t.ex. kräva kontrakt och andra ekonomiska garantier från bidragsgivare.

Högskoleförordningen och förordning om utbildningsbidrag för doktorander lämnar vidare, enligt Högskoleverkets uppfattning, utrymme för individuella variationer i antagningsbeslutets innehåll.² Ett antagningsbeslut kan således i vissa fall vara förbundet med ett förbehåll eller villkor. Ett sådant beslut bör kunna omprövas senast vid registreringstillfället. I en eventuell antagningsordning bör högskolan kunna upplysa om en sådan möjlighet och förutsättningar därvid.

² Högskolan har dessutom föreskriftsrätt i vad avser antagningsförfarande (9kap. 7 § högskoleförordningen) och förfarande i fråga om beviljande av utbildningsbidrag (6 § förordningen om utbildningsbidrag för doktorander).

Rangordning och urval – ett etiskt dilemma

Intervjuerna

Vid intervjuerna framkom att institutionerna står inför olika prioriteringsproblem när de skall anta doktorander och besluta om deras finansiering. Ett praktiskt problem är att allokera resurser mellan licentiater och doktorander. Eftersom alla söker till en fyraårig forskarutbildning måste institutionen beräkna att det finns resurser för hela perioden, oavsett om vissa endast ämnar ta en licentiatexamen. Men främst framträder två problem av mer etisk art, nämligen

1. fördelning av studiestöd mellan redan antagna ofinansierade doktorander och nya doktorander, och
2. rangordning när vissa sökande har annan finansiering och andra som saknar sådan.

Fördelning av studiestöd mellan redan antagna och nya doktorander

Att fördela utbildningsbidrag eller doktorandtjänster *mellan redan antagna ofinansierade doktorander och nya doktorander* utgör ett dilemma. ”De oförsörjda doktorandernas legitima önskan om försörjning måste vägas mot kravet på ett ansvarsfullt utnyttjande av de tillgängliga medlen för forskarutbildning”, konstaterade arbetsgruppen för forskarutbildning vid Uppsala universitet i sitt förslag till lokala regler och riktlinjer för forskarutbildning (1998–10–21, Dnr 2279/98). Av förslaget framgår att ”fakultetsnämnder/sektionsnämnder/institutionsstyrelser tagit krafttag för att anpassa sin forskarutbildning till den nya förordningens bestämmelser” under 1998. En åtgärd för att få fram finansiering till ofinansierade doktorander var att vakanthålla forskar- och lärartjänster. I rapporten konstaterades att det fanns ”exempel på institutioner inom universitetet, som så sent som 1997 registrerat 2–3 gånger det antal forskarstuderande, som institutionen i medeltal kan anta per år för att med existerande interna och externa anslag kunna garantera deras försörjning under 4 år”. Arbetsgruppen föreslog att universitetet centralt tillfälligt borde avsätta extra medel för att kunna erbjuda redan registrerade oförsörjda doktorander studiestöd.

Arbetsgruppen menade dock att det var orimligt att i samband med övergången till den nya ordningen tilldela *alla* tidigare registrerade doktorander studiestöd. Inom det kulturvetenskapliga området har sedan länge endast de mest framgångsrika doktoranderna erbjudits studiestöd. Arbetsgruppen menade att de doktorander som antagits de senaste tre åren får söka i konkurrens med nya doktorander om de studiestöd som finns. Dessa doktorander kan inte påräkna att få ytterligare fyra år, utan en avräkning skall ske mot tidigare studietid.

Uppskattningsvis finns det, enligt en enkätundersökning gjord vid Uppsala universitet, 80–100 doktorander som kvalificerar sig för avläggande av doktorsexamen inom två år från att de erhållit finansiering på heltid.

Av intervjuerna vid de tre lärosätena framgick att vissa fakulteter/institutioner inom det kulturvetenskapliga området inte har kunnat anta nya doktorander under 1998. De ett à två studiestöd som funnits tillgängliga vid vissa institutioner har gått till tidigare ofinansierade doktorander som bedömts ha goda förutsättningar att genomföra sitt avhandlingsarbete inom de närmaste två till tre åren. Det fanns även exempel på att en tidigare antagen doktorand utan finansiering, men som uppnått ett visst antal poäng i forskarutbildningen, fått stå tillbaka för en ny doktorand som bedömdes ha en bättre förmåga att genomföra forskarutbildningen.

Rangordning när de sökande skiljer sig åt vad gäller försörjning

Det andra dilemman, det etiska, handlar *om hur man hanterar antagningen av en behörig sökande utan försörjning (alternativ 1) eller en försörd och behörig sökande (alternativ 2)*. Urvalet bland de sökande som uppfyller behörighetskraven och har studiefinansiering skall, enligt 9 kap. 6 § högskoleförordningen, göras med hänsyn till deras förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildningen.

Intervjuerna visade att institutionerna rangordnar de sökande i enlighet med en bedömning av deras förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildning. Denna rangordning görs utan avseende på finansiering.

Vår fråga visade sig under intervjuerna vara hypotetisk eftersom ingen av de fakulteter/institutioner vi talade med ännu konkret ställts inför problemet. Men dilemman kan uppstå och vår fråga syftade till att få veta hur fakulteterna/institutionerna skulle handla i en sådan situation.

Låt oss som exempel ta en institution som har två studiestöd att fördela, men långt fler behöriga och begåvade sökande. Det gängse förfaringsättet är att de sökande rangordnas inför antagningen av en handledargrupp på

institutionen. De som rangordnas i de två första rummen kan i detta exempel antas med finansiering. Det etiska dilemma uppstår i en situation där en sökande som rangordnats som trea inte har någon finansiering men den fjärde kandidaten kan uppvisa en godtagbar finansieringsplan. Många institutioner skulle, enligt intervjuerna, i detta fall anta kandidat fyra, medan den som rangordnats i tredje rummet, enligt reglerna, inte får antas. Skälet är, enligt institutionerna, att även kandidat fyra bedömts ha en god förmåga att genomföra studierna. Om däremot en sökande med annan finansiering återfanns längre ner i rangordningen var svaret entydigt nekande.

Högskoleverkets kommentar

Detta förfarande överensstämmer med bestämmelsernas ordalydelse. Genom att först rangordna de sökande utan hänsyn till finansiering har man bara fått med sökande som är behöriga och bedöms ha sådan förmåga i övrigt som behövs för att klara utbildningen. Därefter skall finansieringsmöjligheter genomgås. De som inte kan få studiestöd och inte har annan godtagbar finansiering kan inte delta i urvalet. De återstående rangordnas med hänsyn till deras förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildningen.

Ordnad finansiering har således jämställts med krav på behörighet och lämplighet. Konsekvensen kan vara att en del lämpliga sökande inte får tillgång till forskarutbildningen.

Högskoleverket konstaterar att det är en unik företeelse inom svensk högskola att en sökande till en utbildning måste ha ekonomiska resurser för att kvalificera sig till en urvalsgrupp.

Möjligheter att slutföra forskarutbildning inom fyra år

Lokala regler

Vissa fakulteter har antagit regler för att möjliggöra genomförandet av forskarutbildningen inom fyra år. Till sådana regler hör:

- krav på att av studieplanerna skall klart framgå att forskarutbildningen skall kunna genomföras på fyra år (språkvetenskapliga sektionenämnden vid Uppsala universitet)
- krav på att särskild behörighet för antagning till forskarutbildningen skall utgöras av magisternivå i ämnet i fråga (som ovan, Lunds universitet)
- klar avgränsning av forskningsämne (projekt) redan vid antagning (se juridiska fakultetsnämndens vid Stockholms universitet riktlinjer)
- krav på bra handledning (viss föreskriven kompetens hos handledaren, krav på regelbundna och täta sammanträffanden, fakultetsnämndens tillsyn)
- krav på detaljerade och realistiska individuella studieplaner, fastställda mallar för dessa planer (se t.ex. humanistiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet)

Högskoleverkets kommentar

Sådana regler kan föranleda att utbildningen effektiviseras vilket varit statsmakternas intention med den reformerade forskarutbildningen. Å andra sidan kan krav på magisterexamen eller att den sökande skall ha en färdig forskningsplan och andra lokala regler om extra krav för tillträde till forskarutbildning motverka detta syfte.

Lärosätena synes vara medvetna om dessa problem och vissa (bl.a. Lunds universitet) har i sina regler anfört att forskarförberedande utbildningar eller studieperioder av annat slag som läggs in mellan den grundläggande utbildningen och forskarutbildningen inte får förekomma. Universitetet har även antagit en regel om att alla studenter som de facto bedriver forskarstudier också skall vara formellt antagna till forskarutbildning.

Högskoleverket vill i detta sammanhang peka på lydelsen i 9 kap. 5 § högskoleförordningen. Av denna framgår att krav på särskild behörighet inte skall avse annat än kunskaper från grundläggande högskoleutbildning eller motsvarande utbildning eller särskild yrkeserfarenhet. Av högskoleförordningen framgår vidare att det inte finns någon ytterligare nivå mellan grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning.

Möjlighet att förlänga studietiden

Lokala regler

Karolinska institutet har infört en regel att förordnande på doktorandtjänst kan förlängas bl.a. om innehavaren inte har kunnat erbjudas handledning i normal omfattning på grund av ämnets speciella karaktär eller andra särskilda omständigheter. Samma regel har KI infört beträffande förlängning av utbildningsbidrag.

I övrigt är de flesta fakulteter restriktiva med att besluta regler om särskilda skäl för förlängning av forskarutbildning utöver de i författningen uppräknade exemplen.

Intervjuer

En synpunkt vi fått under intervjuerna är att reformen vilar på ett antagande om att inga hinder uppstår under de fyra, eller åtta, år som är den reguljära studietiden. De intervjuade påpekade att forskningsverksamhet alltid är ett risktagande, ett steg ut i det okända, där alla problem inte kan förutses. Förutom rent personliga händelser som kan påverka arbetsförmågan kan oväntade hinder dyka upp i själva forskningsprocessen.

Inom de experimentella ämnena kan provandet av olika lösningar och modeller visa sig fruktlöst. De förväntade effekterna kanske uteblir. Dessa kan givetvis i sig vara intressanta resultat, men knappast något att bygga en avhandling på. Det krävs att doktoranden under de fyra åren hinner bygga upp lyckosamma experiment, genomföra dem och utvärdera dem.

Ett annat hinder på vägen kan vara att någon annan doktorand eller forskare lägger fram en forskningsrapport med samma problemformulering. Är då doktoranden halvvägs med sin egen avhandling kan förutsättningarna för denna ändras radikalt. Det kan ta lång tid att förändra sin problemformulering och infoga de nya forskningsrönen. I princip kan detta vara detsamma som att börja om från början. Givetvis bör en god handledning kunna förebygga sådana händelser, men de inträffar trots allt, om än inte ofta.

Ett annat problem kan vara att det empiriska materialet inte är tillgängligt på det sätt som förutsattes. Det händer att arkiv brinner upp! Det kan även visa sig efter en tid att det empiriska materialet inte räcker för att skriva en

avhandling. Även detta kan till stor del undvikas med god handledning, men handlar det om ett nytt material kan det vara svårt även för handledaren att på förhand avgöra kvaliteten på materialet.

Högskoleverkets kommentar

Den restriktiva hållning som fakulteterna visar mot att förlänga studietiden överensstämmer, enligt Högskoleverkets uppfattning, med statsmakternas intentioner. Högskoleverket anser emellertid att vissa av de befarade oförutsedda händelserna, som fakulteterna pekat på, kan utgöra särskilda skäl att medge förlängningen av utbildningstiden. Även andra särskilda skäl än de som angetts som exempel i 8 kap. 8 § högskoleförordningen dvs. sjukdom, tjänstgöring inom totalförsvaret, förtroendeuppdrag eller föräldrarledighet bör kunna motivera förlängning av studietiden. Sådana skäl bör dock preciseras i eventuella antagningsordningar och/eller individuella studieplaner.

Indragning av resurser

Lokala regler

Om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen skall fakulteten besluta om indragning av rätt till handledning och andra resurser enligt 8 kap. 10 § högskoleförordningen. Vid bedömningen skall det vägas in om fakultetsnämnden har fullgjort sina egna åtaganden. Ett sådant beslut kan överklagas hos Överklagandenämnden för högskolan enligt 12 kap. 2 § p. 7. Denna möjlighet förbises ofta av lärosätena när dessa redogör för författningsbestämmelser i frågan.

Författningsbestämmelsen om indragning av rätt till handledning och andra resurser ses av fakulteterna som ett bra redskap för att effektivisera utbildningen. Vissa fakulteter har dessutom, i syfte att ytterligare effektivisera utbildningen, antagit egna regler om berövande av utbildningsplats för en passiv doktorand (samhällsvetenskapliga fakultetsnämnderna vid Uppsala, Lund och Stockholms universitet).

Högskoleverkets bedömning och förslag

Lokala regler om berövande av utbildningsplats för passiva doktorander har, enligt Högskoleverket, inget stöd i författningsbestämmelser.

Av 1 kap. 4 § högskoleförordningen framgår att med doktorand avses en student som är antagen till och bedriver forskarutbildning. Mot bakgrund av denna bestämmelse har Högskoleverket i sin tillsynsrapport ”Förfarande med inaktiva doktorander”, 1996:29 R, dragit slutsatsen att endast antagna doktorander kan avlägga doktorsexamen. Fakulteternas beslut att även doktorand som har förlorat sin utbildningsplats kan avlägga doktorsexamen strider således, enligt Högskoleverkets uppfattning, mot högskoleförordningens bestämmelser om examination. Högskoleverket har i ovannämnda tillsynsrapport föreslagit bl.a. möjlighet att avregistrera inaktiva doktorander med möjlighet till överklagande av ett sådant beslut. Detta förslag har väckt många protester. Regeringen har stannat vid en reglering med mindre långtgående rättsverkningar som ger möjlighet att beröva doktoranden rätten till handledning och andra resurser utan att han eller hon förlorar sin utbildningsplats och rätten att avlägga doktorsexamen. Beslut om indragning av resurser kan överklagas. Mot denna bakgrund är det oförenligt med

nuvarande lagstiftning och intentionerna med reformen att ha lokala regler om avregistrering av passiva doktorander.

Det finns vidare i 14 § förordningen om utbildningsbidrag för doktorander bestämmelse att om doktoranden försummar sina studier skall fakultetsnämnden dra in rätten till utbildningsbidrag. Ett sådant beslut kan enligt nuvarande bestämmelser inte överklagas. Högskoleverket anser att möjlighet till överklagande bör, i likhet med vad som gäller för beslut om indragning av rätt till handledning och andra resurser, finnas.

Förslag till ändring i förordningen (1995:988) om utbildningsbidrag för doktorander

Överklagande

16 § Beslut enligt 14 och 15 §§ får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. I övrigt får ett beslut som har meddelats av en fakultetsnämnd inte överklagas.

Beslut av Överklagandenämnden för högskolan får inte överklagas.

Positiv inställning till individuella studieplaner

Intervjuerna

Reglerna om att det skall finnas individuella studieplaner är inte nya. Den s.k. Andrénska utredningen föreslog 1983 att det borde upprättas ett slags ”kontrakt” mellan doktorand och institution som reglerade respektive parterns åtagande. Bestämmelsen om individuell studieplan finns i högskoleförordningen sedan 1993. En ny bestämmelse om individuella studieplaner finns nu i 8 kap. 8 § högskoleförordningen.

Det intryck vi fått under intervjuerna är att individuella studieplaner har förekommit i relativt stor utsträckning redan tidigare. Dessa har dock inte givits någon större praktisk funktion. Nu däremot ser institutionerna individuella studieplaner som ett effektivt verktyg för att styra tempot i avhandlingsarbetet. Vi har mötts av en positiv attityd till individuella studieplaner. Man tycks se dem med nya ögon, trots att regler om individuella studieplaner funnits under flera år i förordningen. Implementeringen varierar dock mellan institutioner. I första hand arbetar man nu med att ta fram individuella studieplaner för de nyantagna.

Lokala regler

Många fakulteter och institutioner har tagit fram ”mallar” för individuella studieplaner och antagit lokala regler om översyn av individuella studieplaner.

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket vill påpeka att individuella studieplaner bör upprättas även för tidigare antagna doktorander i den mån de saknar sådana och att gamla studieplanerna bör ses över vilket också i stor utsträckning görs.

En individuell studieplan kan vidare användas som underlag för att kunna förlänga utbildningstiden eller i vissa fall dra in resurser. Bestämmelser om individuella studieplaner utgör ett viktig komplement till antagningsbestämmelser och gör att möjlighet till antagning enligt alternativ 2 kan fungera som en nödvändig ventil för att kunna anta även en del andra sökanden för vilka studiestöd inte räcker.

Extern finansiering

Bristen på långsiktiga åtaganden från externa finansierare ett problem

Intervjuerna

Vid intervjuerna var det många institutioner och fakulteter som tog upp problemet med att externa finansierare sällan ger pengar för så lång tid som fyra år. Forskningsråden ger pengar för högst tre år, ibland kortare tid. Det innebär att den externa finansieringen av doktorander inte täcker hela fyraårsperioden. Institutionerna löper i dessa sammanhang en risk att de står utan medel det fjärde året till doktorandtjänster för doktorander antagna enligt alternativ 1. I en enkät från Uppsala studentkår finns ett citat från prefekten vid statsvetenskapliga institutionen där problemet beskrivs som en "tickande bomb". När den externa finansieringen upphör ställer de "gamla" doktoranderna krav på fakultetsfinansiering. "Vi ser redan effekten av ett för glatt accepterade av externfinansiering som inte täcker hela utbildningen".

Av intervjuerna framgick vidare att forskningsstiftelserna kan ge pengar, för längre tid, t.ex. fyra till fem år. En förklaring som framfördes är att förutsättningarna för stiftelserna respektive råden är olika. Forskningsstiftelserna vet i stor utsträckning vilken ekonomisk volym de kommer att arbeta med under åren framöver. Forskningsråden däremot arbetar inom ramarna för den statliga treåriga budgetcykeln.

Av intervjuerna framgick att kortsiktig extern finansiering främst är ett problem för små institutioner med få externa finansieringskällor. Problemet blir därför mest tydligt inom humaniora och samhällsvetenskap. För större institutioner med flera olika externa finansierare är problemet av mindre art eftersom man där kan ha ett mer dynamiskt synsätt på sina resursflöden. Institutionen kan då fungera som en ekonomisk buffert och jämna ut toppar och dalar i finansieringen av forskarutbildningen.

Som exempel kan nämnas en mindre institution inom matematisk-naturvetenskaplig fakulteten i Lund som vid intervjutillfället hade 8 doktorander finansierade över fakultetsanslaget. Dessutom fanns 2 1/2 doktorander finansierade genom NFR/TFR, 3 1/2 via SSF och 9 via NUTEK. Enligt institutionens regler måste det vid antagningstillfället finnas finansiering de första två åren för att en doktorand skall kunna antas.

Med det resursflöde institutionen har räknar man med att det kommer att finnas pengar även för de två resterande åren. Av intervjuerna framgick att situationen vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga institutionerna ser annorlunda ut. Förutsättningarna där att kunna täcka upp t.ex. det fjärde året med extern finansiering är ytterst begränsade.

Vid vår intervju med prorektor för Lunds universitet menade han att en stor uppgift nu är att få de externa finansiärerna att acceptera det fjärde året.

Lokala regler

I sina regler har vissa fakultetsnämnder försökt lösa problemet genom att föreskriva garantier och kontrakt från externa finansiärer och bidragsgivare.

Inflytande över forskarutbildningen

Intervjuerna

På vår fråga om externa finansiärer kunde ställa krav på inflytande över forskarutbildningen t.ex. genom att styra vilka som antas till forskarutbildningen, att påverka den enskilde doktorandens val av avhandlingsämne svarade samtliga fakulteter och institutioner nej. Däremot styr externa finansiärer till viss del genom att de anslår medel för forskning inom ett ämnesområde, eller delar av ett ämne.

Därmed inte sagt att det saknats exempel på externa finansiärer som försökt skaffa sig inflytande över antagning och problemformulering. Men akademien har värnat om sin autonomi, ibland efter intensiva diskussioner om vem som ansvarar för forskarutbildningen, dess förutsättningar och kvalitet. Det är främst de tekniska ämnena och vissa delar inom naturvetenskap som haft denna typ av diskussioner med externa finansiärer.

Av intervjuerna framgick att det är svårare för institutionerna att ha kontroll över vem som styr problemformulering etc. för industridoktorander och doktorander vid sk kompetenscentra. Dessa doktorander bestämmer ofta sitt avhandlingsämne i dialog med företag.

De eftergifter som fakulteter och institutioner kan tänka sig för att tillgodose externa finansiärs krav är att fördröja publiceringen av en forskningsrapport. Enligt dekanus för matematiska-naturvetenskapliga fakulteten i Lund kan den amerikanska modellen med två månaders fördröjd publicering vara acceptabel.

Doktorandernas perspektiv

Intervjuerna

Från doktorandhåll finns en oro över en ökad användning av stipendier som finansiering i forskarutbildningen. Med stipendium som enda försörjning lämnas doktoranden utan sociala trygghetsförmåner och saknar också den rättsäkerhet som utbildningsbidraget ger.

Under våra samtal med doktorander pekade de även på problemet med s.k. gråzonsdoktorander. Dessa är inte antagna och registrerade på forskarutbildningen men ges möjlighet att använda laboratorier, datorer o dyl för utveckla sin avhandlingsidé. Först när institutionen tror på att idén bär antas de formellt till forskarutbildning. I praktiken medför det en förlängning av forskarutbildningen samtidigt som tillvaron för dessa gråzonsdoktorander är ytterst osäker, forskningsmässigt, ekonomiskt och socialt.

Doktoranderna har även pekat på vissa rättssäkerhetsproblem. Ett sådant är att institutionerna inte tillämpar de regler som finns för att beröva en doktorand resurser. Istället dras resurser in på andra grunder med hänvisning till att man vill skydda doktoranden från den offentliga process som en tillämpning av förordningen skulle medföra. Genom ett sådant förfaringsätt utestängs doktoranden från möjligheten att överklaga ett beslut om indragning av resurser.

Ett nära relaterat problem är att fakulteterna, enligt doktoranderna, inte fastställer de individuella studieplanerna. Dessa skrivs under av doktoranden och handledaren men får inte rättslig status. Det försvårar för doktoranden att hävda att institutionen kanske inte uppfyllt sina åtaganden om handledning och andra resurser. De doktorander vi talat med hänvisade bl.a. till sina egna individuella studieplaner som de dessutom ansåg vara innehållsligt tunna dokument.

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket avser inom ramen för sin tillsynsverksamhet granska hur lärosäten tillämpar de nya bestämmelserna.

Vissa konsekvenser av reformen

Färre antagna till forskarutbildning?

Av intervjuerna har framgått att antagning enligt de nya reglerna har medfört att *antalet antagna minskat*. De största minskningarna har skett inom humaniora och samhällsvetenskap, inom vissa ämnen har även antagningsstopp förekommit. Teknik och naturvetenskap däremot förefaller att i stort att ha behållit sin antagningsvolym.

Vid Lunds universitet sjönk antagningen totalt sett från 655 antagna 1997 till 472 antagna 1998. Vid den samhällsvetenskapliga fakulteten antogs 80–90 doktorander per år under åren 1996 och 1997. Under 1998 antogs 37 doktorander, varav 12 efter 1 april (LUM Lunds universitet meddelar. Nr 3, mars 1999).

Vid intervju med en representant för den humanistiska fakulteten i Lund framkom att 1997 antogs 98 doktorander. Under 1998 antogs 21 doktorander. Fakulteten uppskattar att cirka 15 nya doktorander kan antas under 1999.

Analys av antagningsciffror gjorda vid den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet visar på en viss minskning antagningsvolym. Under åren 1995 och 1996 antogs 135 doktorander respektive år. Under 1997 antogs 108 doktorander. Under 1998 antogs totalt 127 doktorander, dock antogs mer än hälften av dessa före den 1 april. Under år 1999 beräknar fakulteten att 85 doktorander kan antas enligt alternativ 1 (sammanställning från Stockholms universitet 99-04-09).

En analys av antagning vid matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Stockholm visar att antalet antagna ökat under perioden 1996–1998. Under år 1996 antogs 117 doktorander, 1997 antogs 126 och 1998 antogs 146.

En enkät gjord av Uppsala studentkår³ inom det kulturvetenskapliga området vid Uppsala universitet visade att 1997 antogs totalt 182 doktorander. Antagningen minskade 1998 till 77 doktorander. Planerad antagning för 1999 är 74 doktorander. Enkäten sändes ut den 5 februari 1999 till prefekterna som ombads att svara med vändande e-post. Av svaren framgår

³ Uppsala studentkår: Kärva tider för kulturvetenskaperna - om konsekvenserna inom det kulturvetenskapliga området av 1997 års beslut om forskarutbildningen. Mars 1999.

att ämnena psykologi och sociologi inte antagit någon doktorand under 1998. Inom den historisk-filosofiska fakulteten antogs två doktorander, en i filosofi och en i idéhistoria. I ämnena arkeologi och antikens historia, antropologi, estetik, historia, litteraturvetenskap, konstvetenskap och musikvetenskap antogs inga doktorander. Inom den språkvetenskapliga fakulteten antogs 12 doktorander, varav 9 antagna efter den 1 april 1998. Även här fanns ämnen som inte antog någon doktorand under 1998, t.ex. latin, grekiska, romanska språk och tyska.

Högskoleverkets kommentar

Inom Högskoleverket pågår för närvarande en mer omfattande analys av antagningsstatistiken till forskarutbildningen. Den beräknas vara färdig i början av hösten 1999. I samband med det bör det vara möjligt att dra slutsatser om reformens konsekvenser för antagningsvolymen till forskarutbildningen.

Handledarkapacitet eller studiestöd som bristvara

Intervjuerna

Under intervjuerna framkom att vissa institutioner inom humaniora och samhällsvetenskap hade kapacitet både på handledar- och utbildningssidan för att anta fler doktorander. Men kraven på fyra års garanterad försörjning medförde att man inte kunde utnyttja den kapaciteten.

Inom de tekniska ämnena är det snarare brist på handledarkapacitet. Genom en betydande extern finansiering kan man anta fler doktorander vilket gör att handledarkapaciteten blir den trånga sektorn i systemet.

Ökad användning av utbildningsbidrag

Lokala regler

En av effekterna av reformen är ökad användning av utbildningsbidrag eftersom flera fakulteter har antagit regler för fördelning av studiestöd enligt följande modell (se medicinska fakulteten vid Uppsala universitet):

År 1: stipendium alt. utbildningsbidrag

År 2: utbildningsbidrag

År 3: anställning som doktorand

År 4: anställning som doktorand

Intervjuer

De intervjuer vi gjort visar att många institutioner inom humaniora och samhällsvetenskap övergått till att ge utbildningsbidrag i två år och doktorandtjänst de två sista åren. Tidigare var ambitionen att ge doktorandtjänst i fyra år. Denna reform hade till stora delar genomförts ute på institutionerna men har nu i stor utsträckning övergivits. Med modellen två plus två år kan studiestödet räcka till fler doktorander eftersom utbildningsbidrag är billigare än doktorandtjänst för institutionerna. Ett undantag är samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund som fattat beslut om att ge anställning som doktorand.

De tekniska ämnena erbjuder i stor utsträckning doktorandtjänst. Detta kan till viss del förklaras av att institutionerna konkurrerar med andra arbetsgivare om de främsta studenterna. Man måste därför kunna erbjuda tillräckligt attraktiva villkor för att dessa skall söka till forskarutbildningen. Den stora andelen extern finansiering gör det också möjligt att erbjuda doktorandtjänst inom dessa ämnen.

En analys gjord vid matematiska-naturvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet visar att institutionerna i stor utsträckning erbjuder doktorandtjänst alternativt utbildningsbidrag. Antalet nyantagna doktorander som fick doktorandtjänst var högre 1998 än de två tidigare åren. Den kraftigaste ökningen ser man under andra och tredje kvartalet 1998. Även nyantagning av doktorander med utbildningsbidrag ökade under detta år. Finansiering med stipendier minskade under 1998. Analysen visar vidare att en individ har antagits efter den 1 april med egen finansiering (50 procent löne-medel vid sidan av de privata medlen). Ingen doktorand finansierad med studiemedel har antagits sedan de nya reglerna trädde i kraft.

Högskoleverkets kommentar

I 1986 års forskningsproposition angavs att doktorandtjänst i fortsättningen skulle vara ett reguljärt inslag i studiefinansieringen. Utbildningsbidragen borde enligt utbildningsministern successivt omvandlas till doktorandtjänster. Extra medel avsattes för denna reform. Intentionen var här liksom i 1963 års forskarutbildningsutredning att de ekonomiska villkoren för att genomgå forskarutbildning skulle vara likvärdiga med vad arbetsmarknaden i övrigt erbjöd individer med akademisk grundexamen. De som genomgick forskarutbildning borde kunna ägna sig åt studierna på heltid utan nämnda uppofferingar i fråga om inkomststandard och utan att behöva dra på sig ytterligare studieskulder (Zetterblom 1994, s 59–68).

Numera finns det en bestämmelse i 5 kap. 4 § högskoleförordningen att den som har fått utbildningsbidrag för doktorander skall efter ansökan anställas som doktorand senast när det återstår två års utbildning till doktorsexamen.

Reformen medför, enligt Högskoleverkets bedömning, ökad användning av utbildningsbidrag.

Oro för att den ”kritiska massan” försvinner

Som en konsekvens av den minskade antagningen till forskarutbildningen, främst inom vissa humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen, ser vissa institutioner *problem med att kunna ge de kurser som ingår i forskarutbildningen*. Den ”kritiska massan” vid diskussioner av litteratur och egna författade promemorior blir för liten samtidigt som kostnaden per studieplats blir hög. Till viss del kan detta lösas genom att man ger gemensamma kurser med andra ämnen, men vissa kurser är med nödvändighet ämnes-specifika. En annan lösning är att ge kurser gemensamt med andra lärosäten i landet.

Ett problem på sikt är, enligt de intervjuade, att kunna bedriva en *meningsfull seminarieverksamhet*. Än så länge finns det tillräckligt med verksamma doktorander, som antagits före 1 april 1998, vilket gör att seminarieverksamheten ännu kan fortgå. Även här blir den kritiska massan för liten för att kunna ha forskningsseminarier varje vecka. Det blir för få personer som skriver och presenterar seminarieutkast och för få som deltar i den kritiska diskussionen.

Högskoleverkets kommentar

I utbildningsutskottets betänkande (1997/98:UbU7, s 11) berörs frågan om behovet av ett visst antal deltagare, ”en kritisk massa”, i seminarier inom forskarutbildningen. Utskottet vill understryka att det aktuella regeringsförslaget endast avser villkoren för antagning av doktorander. ”Avsikten är således inte att centralt reglera i vad mån icke antagna men intresserade personer skall få delta i seminariearbetet. Frågan om öppna seminarier avgörs även fortsättningsvis lokalt, t.ex. av handledaren.”

Möjlighet till öppna seminarier utgör, enligt Högskoleverkets uppfattning, ingen tillfredsställande lösning av problemet. Att uppmuntra personer som inte är antagna till forskarutbildningen att delta i seminarierna kan ses som ett steg på väg mot att skapa gråzonsdoktorander. Det kan även skapa obalans och medföra effektivitetsförluster i seminariediskussionen, när

personer som inte givits relevanta förutsättningar att läsa kurslitteratur och seminarieutkast, deltar i diskussionen. Seminariet är en arbetsgemenskap som kräver en professionell och aktiv insats av alla sina medlemmar.

Humanister är inte intellektuellt avvikande

Under intervjuerna med föreläsare för humanistiska ämnen har vi inte träffat någon som hävdar att det inte går att bli klar med en forskarutbildning på fyra år (heltid). Humanister är inte intellektuellt avvikande, var en kommentar vi mötte. Man kan tänka sig sammanläggningsavhandlingar även inom humaniora.

Vad man däremot pekar på är att resultaten av forskarutbildningen kommer att bli annorlunda. En föreläsare för Lunds universitet poängterade att det inte längre kommer att vara möjligt att skriva avhandlingar som kräver extra språkstudier i t.ex. latin och grekiska för forskning i antikens kultur och samhällsliv. Avhandlingsämnen som kräver sådana sidokunskaper som hjälpmedel, för att analysera ett empiriskt material, måste i fortsättningen uteslutas. Över huvudtaget ställs det stora krav på handledarna att på förhand bedöma om ett avhandlingsämne är forskningsbart på fyra år. Man kan inte heller längre förvänta att en doktorand presterar en avhandling med litterära ambitioner, något som hittills förekommit. En av avhandlingarna vid humanistiska fakulteten i Lund blev under 1998 nominerad till August-priset!

En effekt av den minskade antagningen är att variationen, idéflödet i forskarutbildningen krymper genom att det ges färre specialkurser och seminarier när antalet doktorander sjunker. Fakulteterna uttryckte oro för att det på sikt medför att den samlade kompetensen och kunskapen inom det humanistiska området, vid det egna universitet och i landet, kommer att tunnna ut och att vissa ämnen helt försvinner. Enligt intervjuerna är en minskning av forskningsvolymen att förutse.

Bilaga I

Regeringsbeslutet



Bilaga 2

Sammanställning av lokala regelverk om antagning till forskarutbildning

Uppsala universitet

I april 1998 tillsattes en central arbetsgrupp för utarbetande av lokala regler och riktlinjer med anledning av reformen. Efter en remissomgång är det under bearbetning och beslutet i ärendet planeras, enligt uppgift från universitetet, till konsistoriets junisammanträde.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

vid Uppsala universitet har i beslut 1998-05-07 delegerat till prefekten att fastställa individuella studieplaner. Fakultetsnämnden har vidare beslutat att finansieringsplanen skall bifogas den individuella studieplanen och betonat ”institutionens samlade ansvar för doktorandernas möjlighet att bedriva studier inom forskarutbildningen”.

I syfte att optimalt kunna utnyttja tillgängliga handlednings- och studiefinansieringskapacitet inför fakultetsnämnden möjlighet för institutionerna att beröva studieplats för doktorander som varit inaktiva under en längre tid (ej förvärvat minst 20 poäng eller motsvarande under tre på varandra följande terminer). Doktorands rätt att disputera ändras, enligt fakultetsnämnden, inte genom eventuellt beslut om berövande av utbildningsplats.

I beslutet redogörs för bestämmelser i högskoleförordningen om berövande av resurser på grund av åsidosättande av individuell studieplan men möjligheten till överklagande nämns inte.

Medicinska fakulteten, forskningskommittén

har den 27 mars 1998 antagit regler för forskarutbildningen. Av reglerna om antagning framgår bl.a. följande: Doktorander kan under utbildningens gång byta finansieringsform. Den doktorand som inlett studierna med finansiering enligt alternativ 2 och sedan anställs som doktorand eller får utbildningsbidrag skall fortsätta enligt sin studieplan men då på heltid eller minst 80 % av heltid. Den maximala tiden för innehav av anställning/bidrag skall dock förkortas motsvarande den nettostudietid som förflutit fram till

tillträddandet av anställningen/bidraget. Två års studier på halvtid motsvarar därvid ett års nettostudietid (bruttostudietiden är två år).

Den individuella studieplanen som skall finnas för varje doktorand vid antagningen kommer att kompletteras med en obligatorisk uppgift beträffande den planerade försörjning under doktorandutbildningen. Både handledaren och doktoranden skall ha tagit del av studieplanen. I det fall doktoranden får ett reducerat utbildningsbidrag bör det kombineras med assistenttjänst.

För fakulteten föreslås följande finansieringsmodell:

- År 1: stipendium alt. utbildningsbidrag
- År 2: utbildningsbidrag
- År 3: anställning som doktorand
- År 4: anställning som doktorand

En forskarstuderande/forskare som erhåller stipendier för sin verksamhet är inte anställd vid Uppsala universitet. Försäkringsskyddet bör därför ses över. Uppsala universitet har för närvarande ett avropsavtal med Trygg-Hansa SPP. Institutionerna kan där teckna olycksfall- och laborationsförsäkring för sina forskarstuderande och stipendiater.

Fakulteten har redovisat regler om indragning av resurser. Det finns dock ingen information om överklagandemöjligheten.

Som ett led i uppföljning av forskarutbildningen har fakulteten infört obligatorisk halvtidskontroll för samtliga doktorander antagna efter den 1 januari 1999. Doktorand kan, enligt riktlinjerna, inte kräva anställning som doktorand innan halvtidskontroll är godkänd. Vid underkänd halvtidskontroll har doktoranden rätt till en ny prövning inom sex månader.

Historisk-filosofiska sektionen

har i direktiv 1998-04-23 beslutat att revidera alla allmänna studieplaner och att individuella studieplaner skall upprättas för alla antagna med vissa undantag. Enligt direktiven skall studieplanerna bl.a. vara utformade så att det finns realistiska möjligheter för att forskarutbildningen kan genomföras på fyra år, kursdelen får omfatta högst 40 poäng, studieplanerna skall vara kortfattade och inte innehålla anvisningar. Individuella studieplaner skall så realistiskt som möjligt och med hänsyn till det redan genomförda arbetet inom forskarutbildningen fastställa vilka moment som kvarstår fram till disputationen och en tidsplan för fullgörande av dessa.

Språkvetenskapliga sektionenämnden

har också genomfört revision av studieplanerna för forskarutbildningen (1998-06-03) och lämnat bl.a. följande anvisningar: Av studieplanerna skall klart framgå att forskarutbildningen skall kunna genomföras på fyra år. Särskild behörighet för antagning till forskarutbildningen skall normalt utgöras av magisternivån i ämnet i fråga. Avhandlingsarbetet skall omfatta minst 100 poäng. Kursdelen skall omfatta minst 40 poäng. Av studieplanerna skall framgå att institutionerna är öppna för fakultetsgemensamma kurser.

Teknisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden

har inrättat ett forskarutbildningsutskott med övergripande ansvar för studieplaner m.m. Utskottet har utifrån bestämmelser i högskoleförordningen fastställt i beslut 1999-02-01 bl.a. att den individuella studieplanen skall innehålla bl.a. uppgift om bedömning om finansiering under hela studietiden inkl. särskilda överväganden avseende finansiering vid t.ex. egen finansiering. Utskottet har vidare fastställt rutiner vid hantering av avvikelser från planen. Någon information om överklagandemöjligheter i de i förordningen omnämna fallen har inte lämnats.

Lunds universitet

Styrelsen har den 18 december 1998 fastställt kvalitetsutvecklingsprogram för forskarutbildningen utarbetat av arbetsgruppen för forskarutbildning.

Styrelsen har beslutat bl.a.

- att några särskilda forskarförberedande utbildningar eller studieperioder av annat slag som läggs in mellan den grundläggande utbildningen och forskarutbildningen och som därmed skulle innebära en förlängning av den samlade studietiden inte får förekomma,
- att alla studenter som de facto bedriver forskarstudier också skall vara formellt antagna till forskarutbildning,
- att en förutsättning för antagning till forskarutbildning alltid skall vara att fakultetsstyrelsen kan ansvara för att den forskarstuderande kan ges finansiering under hela studietiden,
- att en studerande som själv avser att finansiera sin utbildning får antas endast under förutsättning att han/hon inte tar resurser i anspråk på bekostnad av bättre meriterade studerande,
- att de forskarstuderande som är försörjda via stipendier skall garanteras samma sociala trygghet som utbildningsbidrag ger,

- att det system för intern upplåning av medel för särskilda ändamål som finns inom universitetet också skall kunna användas för att bidra för att kunna lösa de övergångsvisa finansieringsproblem som uppstår i samband med genomförandet av reformen,
- att fakulteterna snarast bör besluta om på vilket sätt tillsynen över forskarutbildningen skall organiseras och hur rutinerna för den allmänna och den individuella uppföljningen skall utarbetas samt
- att universitetsstyrelsen avser att ägna särskild uppmärksamhet åt uppföljning av såväl kvalitativa som kvantitativa resultat inom forskarutbildningen.

Som fakultetsinterna finansieringen räknas utbildningsbidrag och anställning som doktorand. Den fakultetsexterna finansieringen indelas enligt kvalitetsutvecklingsprogrammet i följande underkategorier:

- medel från forskningsråd,
- medel från strategiska stiftelser,
- medel från övriga statliga och kommunala organ,
- privata fonder etc.,
- medel från näringslivet,
- arbetsgivarfinansierad forskarutbildning,
- stipendier förvaltade inom eller utom universitetet samt
- studiemedel.

Fakultetsstyrelserna ansvarar, enligt dokumentet, för att alla finansieringsformerna, utom stipendier och studiemedel, får klart formulerade kontrakt som täcker hela studietiden. Alternativet är att försörjningen gäller kortare tid och att fakulteten själv skjuter till medel för resterande tid.

Under förutsättning att de studiesociala villkoren regleras är också stipendier en möjlig finansieringsform.

Studiemedel måste normalt kombineras med andra, vanligen fakultetsegna medel.

Både när det gäller stipendier och studiemedel tar fakulteten i samband med antagningen ett ansvar för att studiefinansiering finns under hela fyraårsperioden (eller längre om utbildningen sker på deltid). Om fakulteten inte kan ta detta ansvar kan sökanden inte antas.

Som självfinansiering räknas i kvalitetsutvecklingsprogrammet följande:

- Tjänstledighet från arbete (normalt deltid)
- Förvärvsarbete på hel- eller deltid

- Egen förmögenhet
- Understöd från annan person eller organisation

Det anges vidare i kvalitetsutvecklingsprogrammet att vid självfinansiering finns det uppenbart behov av restriktivitet vid antagningen på grund av svårigheterna att bedöma kvaliteten och varaktigheten av denna finansieringsform. Om den egna försörjningen upphör skall – enligt programmet – fakulteten och institutionerna inventera alla möjligheter att hjälpa till ekonomiskt för att studierna skall kunna avslutas. Det anges slutligen att någon ekonomisk garanti för dessa studenter inte kan lämnas och att antagningen måste följas upp noga så att en situation med många avhopp eller studieavbrott inte uppstår.

I kvalitetsutvecklingsprogrammet anges vidare följande: Inga särskilda studieperioder av typen aspirantutbildning eller särskild forskarförberedande utbildning, överkurser eller andra inofficiella slag av behörighetsgivande verksamhet skall läggas in mellan grundutbildning och forskarutbildning. Däremot kan regelrätt grundutbildning motsvarande magisterexamen ställas upp som förkunskapskrav om den enskilda fakulteten finner detta lämpligt. I de fall studerande kommer från andra ämnesområden eller t.ex. utländska universitet eller motsvarande kan det vara nödvändigt med kompletterande grundutbildningsstudier som emellertid skall begränsas till en termin.

I dokumentet anges slutligen att universitetet måste ges ekonomisk möjlighet att för sina färdigutbildade doktorer inrätta vad som kan kallas postdoktorala tjänster om två år för att sådana personer skall ges rimligt utrymme för sin forskning.

Lunds Tekniska Högskola

I beslut 1998-04-07 anges bl.a. följande:

- Individuell studieplan fastställs av prefekten i samband med antagningen.
- Institutionen skall lägga in den individuella studieplanen i LADOK inom 14 dagar från det att antagningen registrerats av LTH:s kansli.
- Den individuella planen skall innehålla en finansieringsplan.
- Den individuella planen skall innehålla uppgift om planerad tidpunkt för licentiat- och eller doktorsexamen.
- Prefekten skall förvissa sig om att doktoranden inte är antagen till något annat ämne inom eller utom LTH.

- Ingen nyförordnas som doktorand med mindre än att vederbörande är antagen eller samtidigt antas som doktorand.

I PM 1998-12-17 anges bl.a. följande:

Som finansieringskälla får inte anges studiemedel, utbildningsbidrag eller stipendium. Om studierna skall finansieras på annat sätt än genom anställning som doktorand skall det vid antagningen finnas en skriftlig avsiktsförklaring från finansiären. Denna skall ge anledning att anta att doktoranden kan fullfölja utbildningen till doktorsexamen på högst 8 år. Om finansiären inte skulle stå för sina åtaganden är högskolan inte skyldig att gå emellan. Den berörda doktoranden har dock givetvis rätt att konkurrera om ledigförklarade doktorandtjänster vid berörd institution.

Samhällsvetenskapliga fakultetsstyrelsen

har i beslut den 4 juni 1998 antagit bl.a. följande riktlinjer. För forskarstuderande som antas utan utbildningsbidrag eller doktorandtjänst måste för det första året krävas en konkret finanseringsplan. För den återstående studietiden upprättas en preliminär finanseringsplan i samverkan mellan doktorand, handledare och prefekt.

På begäran har meddelats från utbildningsdepartementet via universitetets förvaltningschef att en institution som antagit en forskarstuderande med annan finansiering än doktorandtjänst eller utbildningsbidrag inte formellt är skyldig att överta ansvaret om finansieringen inte visar sig hålla. Förutsättningen är dock att en seriös prövning av finansieringen för hela studietiden gjorts vid antagningen.

I dokumentet redovisas högskoleförordningens bestämmelser om indragning av resurser utan att möjlighet att överklaga fakultetsnämndens beslut omnämns.

Fakultetsstyrelsen har vidare beslutat att en inaktiv doktorand kan berövas utbildningsplats.

Historisk-filosofiska och språkvetenskapliga fakultetsråden

har fastställt mallar för individuella studieplaner.

Juridiska fakultetsstyrelsen

Beslut 1998-05-27 med ändring 1998-11-11: För att bli antagen krävs, förutom grundläggande och särskild behörighet samt förmåga för att klara utbildningen, att sökanden har i samband med antagningen anställs som doktorand eller bedöms ha motsvarande långsiktiga finansiering för utbildningen.

Göteborgs universitet

Humanistiska fakultetsnämndens anvisningar 1998-11-17:

I anvisningarna beskrivs högskoleförordningens nya regler. Möjligheten till överklagande av fakultetsnämndens beslut om indragning av resurser omnämns.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden – anvisningar 1998-12-03:

Finansieringsplan skall vara undertecknad av prefekten och sökanden och i fråga om annan finansiering än statlig vara godkänd av institutionsstyrelsen innan antagningsbeslut fattas.

Finansieringsalternativ:

- doktorandanställning finansierad helt eller delvis med universitetets anslag,
- utbildningsbidrag + två års doktorandanställning med finansiering som föregående,
- doktorantjänst på externa medel,
- utbildningsbidrag + två års doktorantjänst på externa medel,
- annan form.

Ansvar för att fullfölja finansiering genom doktorandanställning eller utbildningsbidrag åvilar institutionen. Ansvar för att fullfölja finansiering genom någon annan form åvilar sökanden; dock är institutionen skyldig att av sökanden begära sådant underlag, som styrker rimligheten i den av sökanden åberopade finansieringen.

Medicinska fakulteten – Regler och riktlinjer fastställda 1998-05-25 och reviderade 1999-01-11 av medicinska forskningsnämnden

Försörjning kan utgöras av 1) fakultetsmedel 2) externa finansieringskällor inklusive medel från strategiska stiftelseprogrammen, forskningsfonder och industri eller 3) annan anställning.

Uppföljning av forskarutbildningen sker genom att en rapport skrivs av huvudhandledaren tillsammans med doktoranden som utgör en del i återkommande utvecklingssamtal mellan huvudhandledare och doktorand. Rapporten granskas av institutionens studierektor. Rapporten registreras på fakultetens kansli. Studierektor bistår vid meningsskiljaktigheter mellan doktorand och handledare.

Halvtidskontroll föreskrivs.

Projektbunden utbildningsplats söks av handledaren.

Anställning som doktorand inom ”fri kvot” – den fria kvoten är avsedd

för deltidsdoktorander eller doktorander som erhållit stöd via extern finansiering.

Odontologiska fakulteten

Doktoranden kan försörjas av såväl externa medel som av extern anställning. Doktoranden skall erbjudas utbildningsplats på motsvarande sätt som doktorander med fakultetsfinansierad utbildning, men också möjlighet till utbildningsplats under åtta år i de fall då utbildningen bedrivs på halvtid.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten

– anvisningar 1998-11-11

Finansieringsansvaret åvilar till fullo institutionen även beträffande extern finansiering. För att externa anslag skall kunna accepteras krävs att projektledare/huvudhandledare kan göra antagligt att sammanlagt minst 450 kkr (98/99) kan ställas till institutionens förfogande för inrättande för ett studiestöd för en inledande period av två till tre år. Detta belopp motsvarar ungefär kostnaden för utbildningsbidrag under två år samt del i kostnaderna för en doktorandtjänst under ett tredje år. För den resterande perioden garanterar institutionen medel till doktorandtjänst inom ramen för sin tilldelning från fakulteten eller på annat sätt. Institutionen har också rätt att kräva att en större andel av den totala kostnaden för studiestödet säkerställs av anslagsmottagaren.

För studerande med personliga stipendier, t.ex. utländska studerande med medel från hemlandet krävs finansiering för hela studietiden. Denna form av forskarutbildning kan rubriceras som uppdragsutbildning och skall således finansieras av uppdragsgivaren. Ansvar att säkerställa att tillräckliga ekonomiska garantier finns åvilar respektive institution. Ekonomiska försörjningsgarantier från släktingar är normalt inte acceptabel bas för antagning.

Stockholms universitet

Historisk-filosofiska och språkvetenskapliga fakultetsnämnderna

har den 22 september 1998 fattat beslut om riktlinjer avseende forskarutbildning vid humanistiska fakulteten. Beträffande ansvarsfördelning har beslutet fått följande innehåll: ”om det efter antagning av doktorand med annan finansiering visar sig att styrelsens bedömning slår fel har styrelsen och doktoranden ett gemensamt ansvar för att ordnad finansiering kan upprätt-

hållas under hela studietiden.” Tre ledamöter och föredragande reserverade sig mot detta beslut.

I riktlinjerna redogörs för högskoleförordningens bestämmelser om bl.a. fakultetsnämndens möjlighet att besluta att doktoranden under vissa förutsättningar förlorar rätt till handledning och till andra resurser. Det redogörs inte för möjlighet att överklaga ett sådant beslut enligt 12 kap. 2 § 7 p. högskoleförordningen.

Fakultetsnämnderna har åtagit sig att verka för att under ett övergångs-skede den helt övervägande delen av fakultetens större donationsstipendier tillfaller doktorander som antagits före den 1 april 1998.

Vid anställning som doktorand skall avseende fästas vid förmågan att tillgodogöra sig forskarutbildningen. Det förhållandet att en doktorand fullgjort delar av forskarutbildningen kan därför ej ta över antagnings-myndighetens bedömning av kvalitetskriteriet dvs förmågan att tillgodo-göra sig utbildningen.

Före antagning skall det för var och en av de studenter som förutsätts bli antagna upprättas en finansieringsplan. Där anges vad som skall gälla under det första året. För de därefter följande åren kan planen vara preliminär och innehålla alternativ.

Finansieringsplanen skall ses över minst en gång per år och vid behov ändras. Denna översyn samordnas med översynen av den individuella studieplanen.

Eventuell institutionstjänstgöring skall anges i finansieringsplanen och i den individuella studieplanen.

Prefekten och handledaren skall tillse att eventuell institutionstjänstgöring inte i realiteten är mera omfattande än att det i den individuella planen angivna tidsschemat kan hållas. Doktoranden å sin sida är skyldig att ägna sig åt forskarutbildningen i den utsträckning som den individuella studieplanen förutsätter och får inte åta sig bisysslor inom eller utom universitetet i sådan omfattning att det i studieplanen angivna tidsschemat inte kan hållas.

Om synnerliga skäl föreligger kan student antas villkorligt. Syftet är att en student för vilken det bedöms som sannolikt att finansiering kan ordnas inom en icke alltför avlägsen framtid ej skall behöva vänta till nästa ansökningstillfälle.

Även en mycket lämplig student för vilken endast en mindre delkurs återstår innan han/hon är helt klar med den grundläggande utbildning som krävs för tillträde till forskarutbildning kan antas villkorligt. En villkorligt antagen skall ej ha tillträde till utbildningen förrän antagningen blivit definitiv.

En för hela studietiden detaljerad individuell plan behöver ej upprättas. I inledningsskedet räcker det med en detaljerad plan för det första året och en mer översiktlig för de därefter följande åren. Med utgångspunkt i de resultat som presterats under det första året upprättas sedan en detaljerad plan för det andra året och en översiktlig för de därefter följande åren osv fram till dess att doktoranden avlägger examen.

De upprättade individuella planerna samt de ändringar som görs i dessa skall minst en gång årligen översändas till fakultetens nämnder.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden – beslut 1998-04-01 och Doktorandhanboken 1999

Institutionsstyrelsen skall informera fakultetsnämnden om en forskarstuderande inte kan fullfölja sin utbildning. Alla forskarstuderande skall erbjudas doktorandtjänst då två år återstår av utbildningen. Dispens kan dock ges av fakultetsnämnden efter prövning, t.ex. kan undantag göras för doktorander med annan anställning. Om stipendium ges skall stipendiets storlek motsvara ett utbildningsbidrag efter skatt. Institutionen skall förse doktoranden med olycksfallsförsäkring.

Fakultetsnämnden rekommenderar bl.a. att institutionerna skall sträva efter att från början ge doktoranden en finansiering motsvarande minst utbildningsbidrag.

Juridiska fakultetsnämnden – forskningsutskottets riktlinjer 1999-03-22

Vid prövning om antagning till juridiska fakultetens forskarutbildningsprogram väster utskottet stor betydelse vid den projektbeskrivning som skall åtfölja ansökan. Den utgör ett viktigt instrument för bedömningen dels av sökandens lämplighet för forskarstudier dels för det föreslagna projektets genomförbarhet. Beträffande det sistnämnda tar utskottet särskilt hänsyn till hur sökanden avgränsat sitt forskningsområde. I det hänseendet fokuseras två aspekter: 1. Har arbetsuppgiften hemma inom rättsvetenskapen? 2. Har projektet avgränsats på sådant sätt att det kan slutföras under fyra år? Samtidigt måste det förutsättas att forskningsuppgiften under arbetets gång behöver korrigeras.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden Beslut 1999-02-25:

Det åligger institutionsstyrelsen att *före* antagningen av en sökande till forskarutbildning enligt alternativ 2 så långt det är rimligt förvissa sig om att

studiefinansieringen kan säkras under *hela* studietiden och att den sökande kan slutföra sina studier inom åtta år. Resultatet av denna omsorgsfulla prövning skall dokumenteras i en finansieringsplan vari ingår intyg från arbetsgivare eller annan finansiär, vilken biläggs den individuella studieplanen. Annan finansiering kan vara studiemedel, stipendier eller egen förmögenhet.

Om anställningen eller den andra finansiering som finansieringsplanen bygger på –av något skäl som ligger utanför universitetets kontroll – upphör eller förändras under studietiden kan inte institutionen anses ha ett *ovillkorligt* ansvar för att ordna annan studiefinansiering åt doktoranden.

Om studierna däremot framskrider i enlighet med den individuella studieplanen skall institutionen och doktoranden gemensamt försöka finna annan studiefinansiering.

Detta uttalande hindrar naturligtvis inte en institution från att själv åta sig ett mer långtgående ansvar gentemot sina externfinansierade doktorander, t.ex. ett beslut att *alla* doktorander skall erbjudas doktorandtjänst då två år återstår av utbildningen enligt den individuella studieplanen.

Beslut 1998-11-26 Riktlinjer för fördelning av studiestöd (gäller endast doktorander antagna före 1998-04-01):

I fall där avhandlingsarbetet är till delar genomfört kan det vara ett onödigt slöseri med resurser att fördela studiestöd upp till fyra år.

Riktlinjer 1998-05-07:

Heltidsfinansiering skall motsvara en prestation om 20 poäng per termin. Den individuella studieplanen skall fastställas i anslutning till antagningen, dock senast tre månader efter denna. Den finansieringsplan som är fastställd biläggs studieplanen och utgör en del av denna. Handledaren och doktoranden skall regelbundet, minst en gång per termin, träffas för att avstämna om studierna framskrider enligt den takt som anges i studieplanen.

Berövande av tillgång till resurser på grund att den individuella studieplanen inte har följts kan komma i fråga endast för doktorander som antas för studier fr.o.m. ht. -98.

Därefter redogör fakultetsnämnden för förordningsbestämmelser och sina rutiner i samband med berövande av resurser men nämner inget om överklagandemöjligheter.

Vidare har fakultetsnämnden beslutat regler om berövande av studieplats på grund av passivitet.

Umeå universitet

Universitetet meddelar att en arbetsgrupp håller på att utreda behovet av gemensamma lokala regler för forskarutbildningen.

Samhällsvetenskapliga fakultetens fakultetsnämnd riktlinjer 1998-06-03

I de fall finansieringen av en studerande som antas utan att anställas som doktorand och utan utbildningsbidrag inte kan fullföljas är institutionen inte skyldig att överta ansvaret under förutsättning att en seriös prövning av finansieringen för hela studietiden gjorts inför antagningen. Denna skall bl.a. baseras på institutionens medelstilldelning de senaste fem åren samt en aktuell prognos för tilldelningen av resurser de kommande fem åren.

Fakultetsnämnden redogör också för förordningsbestämmelser och sina rutiner i samband med berövande av resurser men nämner inget om överklagandemöjligheter.

Linköpings universitet

Universitetsstyrelsens beslut 1998-06-17, 1999-01-20.

Huvudhandledare bör vara docentkompetent. Biträdande handledare skall ha avlagt doktorsexamen eller ha motsvarande vetenskaplig kompetens.

Närmare bestämmelser om antagning meddelas av fakultetsnämnd.

Karolinska institutet

KI:s handledning för handledare och doktorander antagen i juni 1998 ("Hattboken").

En registrerad doktorand som börjar sin utbildning utan försörjning behåller sin rätt att få doktorandtjänst när två år återstår av utbildningstiden.

Forskarutbildning kan ske utanför systemet, t.ex. enbart på doktorandens fritid.

Förordnande på doktorandtjänst kan förlängas bl.a. om innehavaren inte har kunnat erbjudas handledning i normal omfattning på grund av ämnets speciella karaktär eller andra särskilda omständigheter. Samma gäller förlängning av utbildningsbidrag.

Kungl. Tekniska högskolan – rektors beslut dnr 930-629-98

Sökandens "egna" finansiering t.ex. studiemedel eller beviljat stipendium får ingå som en del av studiefinansieringen.

Luleå tekniska universitet

uppges att universitetet håller på med att utarbeta nya lokalt utformade regler för antagning till forskarutbildning

Karlstads universitet – policydokument 1998-11-23

Enligt universitetet kan man vara antagen vid Karlstads universitet på fyra sätt:

1. som antagen och anställd som doktorand på heltid,
2. som antagen och anställd som doktorand på minst halvtid,
3. som antagen och redan förut anställd vid universitetet och finansierad för forskarstudier till minst halvtid (t. ex. redan anställd adjunkt),
4. antagen och finansierad i annan form (projekt eller privat finansiering).

Universitetet gör bl.a. följande tolkning av goda studievillkor: Varje doktorand skall tilldelas en total handledningstid på minst 160 klocktimmar. Ämnet skall inför fakulteten kunna garantera finansiering under doktorandens första studieår. Ämnet skall därvid även göra troligt genom budget och motsvarande att finansiering finns för resten av studietiden.

För samverkan med omvärlden är det rimligt att de ämnen som så önskar tillåter och uppmuntrar intressanta eller viktiga personer att delta i den forskande och forskarutbildande miljön. I vissa ämnen har sådana personer av tradition varit antagna som doktorander, bl.a. adjunkter, trots lägre aktivitetsgrad än 50 %. Med de nya kraven kan dessa kategorier nu inte längre vara antagna. När en sådan person är i det närmaste färdig med en avhandling kan han i stället antas direkt för snar examination.

Växjö universitet

Principer för forskarutbildning 1999-01-13.

I normalfallet skall maximalt sex doktorander handledas av en professor och 2 doktorander av en disputerad lektor.

Som finansieringsalternativ räknas upp

- utbildningsbidrag,
- doktorandtjänst,
- tjänst som assistent,
- tjänst som amanuens samt
- övrig finansiering.

Örebro universitet

Enligt förslag till Studiehandbok bör annan extern finansiering än extern anställning inte förekomma.

Humanistisk-samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Beträffande annan finansiering avses främst högskoleadjunkter och anställda inom sjukvård och näringsliv. I annat fall än vid anställning som doktorand är det den sökande som har att visa att hon/han kommer att ha studiefinansiering under studietiden.

SLU

har redogjort för vissa författningsbestämmelser i samband med antagning och fastställt delegationsordningar med hänsyn till reformen.

Malmö högskola

Utdrag ur studiehandboken, Odontologiska fakulteten.

I beslut om antagning ingår att utse en eller flera handledare samt examinator.

I princip innebär de nya reglerna för antagning att man måste ansöka om doktorandtjänst eller utbildningsbidrag samtidigt med ansökan om antagning.

Studiefinansiering kan bestå av

- fakultetsfinansierad doktorandtjänst/utbildningsbidrag,
- extern finansiering i form av t.ex. doktorandtjänst/utbildningsbidrag, arbetsgivarfinansierad forskarutbildning med bibehållen lön, stipendier, resterande studiemedel,
- egen finansiering t.ex. i form av tjänstledighet från arbete.

I samband med extern finansiering skall kontrakt upprättas som garanterar doktorandens försörjning under hela studietiden. I samband med egen finansiering skall den sökande skriftligen garantera att försörjning finns för hela utbildningstiden.

Chalmers Tekniska Högskola AB

Arbetsordning för forskarutbildningen 1990-03-15

Antagning till forskarutbildning får endast ske om erforderliga förutsättningar finns vad avser forskningsmiljö, handledning och kursutbud för en effektiv utbildning som leder till examina av internationellt hög kvalitet. En

doktorand som bedriver forskarstudier med framgång skall få handledning och sådana studievillkor som krävs för studierna fram till doktorsexamen (sammanlagt högst fyra års heltidsstudier).

Högskoleverkets rapportserie

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Bilagor:

- Bilaga 1: Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
- Bilaga 2: Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R

Grundskollärautbildningen 1995

Högskoleverkets rapportserie 1996:1 R

Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R

Examensrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magisterexamen

Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R

Examensrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Skändalsinstitutet

Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R

Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R

Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R

Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95

Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R

Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området – En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R

The National Quality Audit of Higher Education in Sweden

Högskoleverkets rapportserie 1996:10 R

Avgiftsbelagd utbildning i privat regi – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R

Kriterier för benämningen universitet – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1996:12 R

Kvinnor och män i högskolan. Från gymnasium till forskarutbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:13 R

Swedish Universities & University Colleges 1994/95

– Short Version of Annual Report

Högskoleverkets rapportserie 1996:14 R

Examensrättsprövning – Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås

Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:17 R

Examensrättsprövning – Uppföljning av teologisk utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping

Högskoleverkets rapportserie 1996:19 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlstad

Högskoleverkets rapportserie 1996:20 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lärarhögskolan i Stockholm

Högskoleverkets rapportserie 1996:21 R

Högskoleprovet – Genom elva forskares ögon

Högskoleverkets rapportserie 1996:22 R

Högskola på Gotland

Högskoleverkets rapportserie 1996:23 R

Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning

av Högskolan i Kalmar, Karlstad, Växjö, Örebro samt

Mitthögskolan och Mälardalens högskola

Högskoleverkets rapportserie 1996:24 R

Årsrapport för universitet & högskolor 1994/95

– Kortversion

Högskoleverkets rapportserie 1996:25 R

Förslag till meritvärdering vid urval på betyg –

Högskoleverkets förslag till meritvärdering av nya och

gamla gymnasiebetyg m.m.

Högskoleverkets rapportserie 1996:26 R

Redovisning vid universitet och högskolor – Rapport till

regeringen

Högskoleverkets rapportserie 1996:27 R

Quality Audit of Uppsala University

Högskoleverkets rapportserie 1996:28 R

Tillsynsrapport – Förfarande med inaktiva doktorander

Högskoleverkets rapportserie 1996:29 R

Examensrättsprövning – Prövning av medieutbildningen

vid Mediehögskolan i Uppsala

Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid fem

lärosäten

Högskoleverkets rapportserie 1997:1 R

Högskoleutbildningar inom vård och omsorg – En

utredning

Högskoleverkets rapportserie 1997:2 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:3 R

Examensrättsprövning – Lärarutbildning vid högskolorna

i Borås och Halmstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Örebro

Högskoleverkets rapportserie 1997:5 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Dalarna

Högskoleverkets rapportserie 1997:6 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Operahögskolan i Stockholm

Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R

Kvalitet och förändring

Högskoleverkets rapportserie 1997:8 R

Rekruteringsmål för kvinnliga professorer – ett

regeringsuppdrag

Högskoleverkets rapportserie 1997:9 R

Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns

högskola

Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R

Examensrättsprövning – Grundskolläraexamen vid

Högskolan i Falun/Borlänge, Högskolan i Jönköping och

Högskolan i Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R

Examensrättsprövning – Utbildningar vid Företagsekon-

omiska Institutet, Stockholms Musikpedagogiska Institut

och Högskolan i Gävle/Sandviken

Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Karlskrona/Ronneby

Högskoleverkets rapportserie 1997:13 R

Examensrättsprövning – Utbildning i pedagogiskt drama

vid tre folkhögskolor

Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Gävle/Sandviken

Högskoleverkets rapportserie 1997:15 R

Poänggivande uppdragsutbildning i högskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R

Årsrapport för universitet & högskolor 1995/96

Högskoleverkets rapportserie 1997:17 R

Swedish Universities & University Colleges 1995/96

– Short Version of Annual Report

Högskoleverkets rapportserie 1997:18 R

Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 –

Kortversion

Högskoleverkets rapportserie 1997:19 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Mälardalens högskola

Högskoleverkets rapportserie 1997:20 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Danshögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:21 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Kungliga Musikhögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:22 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds

universitet

Högskoleverkets rapportserie 1997:23 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Halmstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:24 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Högskolan i Kalmar

Högskoleverkets rapportserie 1997:25 R

Kandidat- och magisterexamen vid Kungliga Musik-

högskolan – Examensrättsprövning

Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R

Uppföljning av resurstilddelningssystemet för

grundläggande högskoleutbildning – ett regeringsupp-

drag

Högskoleverkets rapportserie 1997:27 R

Bilateralt forskningsamarbete med Östeuropa

– ett regeringsuppdrag

Högskoleverkets rapportserie 1997:28 R

Läkarutbildningen i Sverige – hur bra är den?

Bilagor:

- Självvärderingar och extern bedömning

• Vad säger studenterna om läkarutbildningen?

• Vad säger AT-läkare, handledare och examinatorer om

läkarutbildningen?

Högskoleverkets rapportserie 1997:29 R

Apotekarutbildningen vid ytterligare en högskola? – Ett

regeringsuppdrag

Högskoleverkets rapportserie 1997:30 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Mitthögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:31 R

Gymnasieläraexamen vid Högskolan i Dalarna, Luleå

tekniska universitet och Mitthögskolan – Examensrätts-

prövning

Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid

universitet och högskolor

Bilagor:

- Vägledning för lärosäten vid bedömning av

kvalitetsarbete

- Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid

universitet och högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1997:33 R

Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem

hantverksskolor – Examensrättsprövning

Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl.

Konsthögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:35 R

Examensmål för läraexamen

Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R

Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning

av Högskolan i Halmstad, Högskolan i Karlskrona/

Ronneby, Högskolan i Örebro, Idrottshögskolan samt

Mitthögskolan

Högskoleverkets rapportserie 1997:37 R

- Magisterexamensprövning vid elva högskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R
- Examinationen i högskolan – Slutrapport från Högskoleverkets examinationprojekt
Högskoleverkets rapportserie 1997:39 R
- Tillväxt och växtvärk – Uppföljning av magisterexamensrätt på medelstora högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R
- Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor. Halvårsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:42 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:43 R
- Kvinnor och män i högskolan – från gymnasium till forskarutbildning 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:44 R
- Magisterexamen söker identitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 1997:46 R
- Hur står det till med kvaliteten i högskolan?
Högskoleverkets rapportserie 1998:1 R
- De första 20 åren – utvecklingen vid de mindre och medelstora högskolorna sedan 1977
Högskoleverkets rapportserie 1998:2 R
- Quality Audit of Mid-Sweden University College
Högskoleverkets rapportserie 1998:3 R
- Särskilda utbildningsåtgärder – vad blev det av dem?
En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.
Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R
- "En utmärkt möjlighet att byta karriär"
NT-SVUX-satsningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:5 R
- "Bara jag får chansen att få visa vad jag kan"
Satsningen på aspirantutbildningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Karolinska Institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:7 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Högskoleverkets rapportserie 1998:8 R
- Magister- och kandidatexamen i huvudämnen inom vård och omsorg
Högskoleverkets rapportserie 1998:9 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Konstfack
Högskoleverkets rapportserie 1998:10 R
- Högskola i dynamisk utveckling – fyra högskolors förutsättningar att bli universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:11 R
- Kan kiropraktor- och naprapatutbildningar inordnas i den statliga högskolan? En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1998:12 R
- Women and men in higher education – from upper secondary to postgraduate training 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1998:13 R
- Diakonivetenskap vid Ersta Skändal högskola – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:14 R
- Värdering & erkännande av utländsk högskoleutbildning, principer och metodik
Högskoleverkets rapportserie 1998:15 R
- Utbildning och forskning för strategisk internationalisering. Redovisning av ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid SLU
Högskoleverkets rapportserie 1998:17 R
- Sjöbefälsutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1998:18 R
- Sjöbefälsutbildning vid Comet AB – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Chalmers tekniska högskola
Högskoleverkets rapportserie 1998:20 R
- Forsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor – Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Högskoleverkets bedömningsarbete
Högskoleverkets rapportserie 1998:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1998:22 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1997
Högskoleverkets rapportserie 1998:23 R
- Swedish Universities & University Colleges 1997 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1998:24 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1997 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1998:25 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:26 R
- Vetenskapsrådet. Bedömning av tre högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1998:27 R
- Ny yrkesexamen inom hälso- och sjukvård - ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:28 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Dramatiska institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:29 R
- Läroplaner vid högskolorna i Karlskrona/Ronneby, Mälardalen, Kristianstad och Södertörn
Högskoleverkets rapportserie 1998:30 R
- Högskolans lokaler – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:31 R
- Tillgodoräknande av kurs – Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Idrottshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1998:33 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Luleå tekniska universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:34 R
- Ett system för forskningsinformation på Internet (SAFARI) – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:35 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Växjö
Högskoleverkets rapportserie 1998:36 R
- En försvarshögskola på väg mot akademien – En bedömning av hur Försvarshögskolans stabsprogram, chefsprogram och totalförsvarsprogram förhåller sig till likartad utbildning inom högskolan vad avser nivå och kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:37 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:38 R
- Rättssäker examination – en tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:39 R
- Doktorander från länder utanför Norden och Europeiska unionen
Högskoleverkets rapportserie 1998:40 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Handelshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1999:1 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Linköpings universitet
Högskoleverkets rapportserie 1999:2 R
- Magisterexamen söker identitet. Del II
Högskoleverkets rapportserie 1999:3 R
- Dimensionering av läroplaner – analys inför samråd 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:4 R
- Högskolornas regler och delegeringssystem - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:5 R
- Högskolans ansvar för studenthälsovården - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:6 R
- Vad hände sedan? Avnämarna av gymnasieskolan och av högskolans grundutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:7 R
- Arkitektutbildningen – Högskoleverkets utredning och utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1999:8 R
- Psykoterapeutexamen – Examensrättsprövning för tio enskilda utbildningsanordnare
Högskoleverkets rapportserie 1999:9 R
- Utlandsstudier – till vilken nytta? En utvärdering av effekter av utlandsstudier
Högskoleverkets rapportserie 1999:10 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:11 R
- Swedish Universities & University Colleges 1997 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1999:12 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1997 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1999:13 R
- Högskolans uppdragsutbildning – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1999:14 R
- Antagning till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R

Rapporter i Högskoleverkets rapportserie speglar Högskoleverkets officiella inställning.

Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R
ISSN 1400-948X
ISRN HSV-R--99/15--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar, tillsyn, internationella frågor och studieinformation. Dessutom ansvarar verket för samordningen av det svenska universitetsdatornätet SUNET.